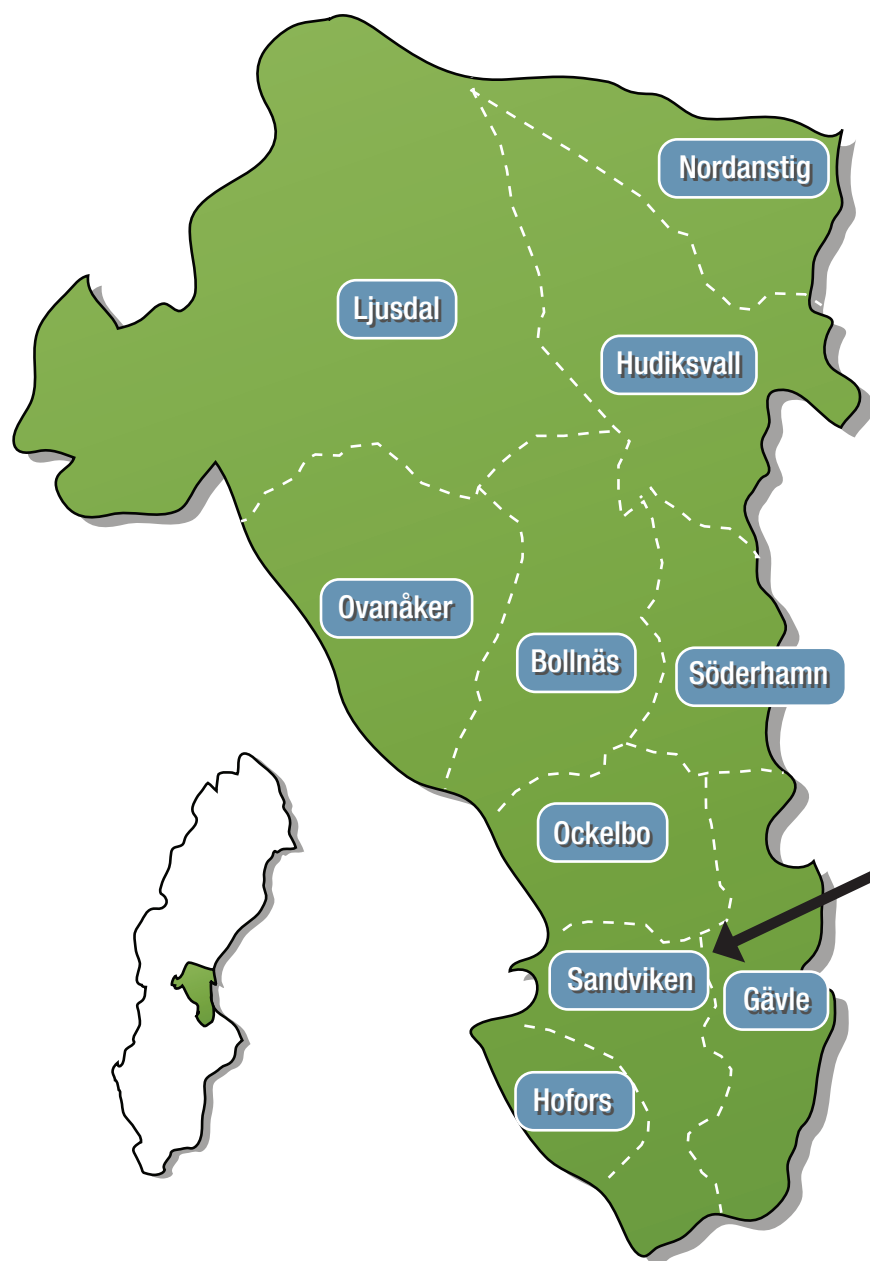

LUPP

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

SANDVIKEN

LUPP står för lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Hösten 2013 genomfördes en enkät i årskurs 8 samt årskurs 2 på gymnasiet i Sandvikens kommun. Frågorna handlade bland annat om arbete, skola, fritid och hur unga i Sandviken ser på framtiden. Svaren kan du läsa i den här rapporten.

Vill du läsa mer om hur vi arbetar med ungdomar i Sandvikens kommun?

Besök gärna:
www.sandviken.se

Innehållsförteckning

Förord	3
Inledning	4
Sammanfattning	5
Beskrivning av data	6
Läsanvisningar	7
Beskrivning av situationen i kommunen.....	8
Fokusområde 1. Delaktighet och inflytande	10
Fokusområde 2. Utbildning	17
Fokusområde 3. Regional kompetensförsörjning.....	25
Fokusområde 4. Fritid med kultur.....	36
Fokusområde 5. Tryggt och säkert.....	47
Förändringar i ungas situation.....	56
Förslag till åtgärder.....	59
Slutord	63

Förord

I Sandvikens kommun ska alla unga människor ha rätt att föra fram sin åsikt i de frågor som berör dem. LUPP är ett sätt att garantera detta. Undersökningen ger ungdomar i Sandvikens kommun en möjlighet att ge en bild av sin verklighet.

LUPP-rapporten ger förvaltningar och nämnder ett bra underlag när de ska fatta beslut som rör barn och unga. Det är också ett viktigt dokument för att förverkliga den "Barn- och ungdomspolitiska policyn". Sandvikens kommun ser LUPP-undersökningen som ett viktigt verktyg för att leva upp till artikel 12 i barnkonventionen "alla barn har rätt att göra sin röst hörd i frågor som berör dem".

Därför garanterar vi:

- att du som genomfört LUPP kommer att få en återkoppling där de samlade svaren redovisas.
- att berörda politiker och tjänstemän i kommunen ska ta del av LUPP och reflektera över resultatet.
- att resultatet i LUPP ska påverka det fortsatta arbetet med ungdomspolitik i Sandvikens kommun.

I "Vision 2025" står att läsa om vikten av att alla ska ha samma möjlighet att komma till tals.

Så ett stort tack till alla elever som tog sig tid att svara på enkäten och delade med sig av sina erfarenheter av att vara ung i Sandvikens kommun. Era svar hjälper oss att göra Sandviken till en bättre kommun för unga. För oss är din röst viktig.

Monica Jacobsson

Kommunalråd

Linus Wellander

Barn- och ungdomsstrateg

Inledning

2010 genomfördes för första gången LUPP regionalt i Gävleborg, och då bland gruppen unga vuxna. Samtidigt genomförde åtta av tio kommuner enkäten i årskurs åtta och årskurs två på gymnasiet, däribland Sandviken. För att följa upp arbetet som pågått sedan dess beslutade samtliga tio kommuner tillsammans med Region Gävleborg att genomföra LUPP igen 2013. I det här arbetet har Region Gävleborg haft samordningsansvar mellan kommunerna samt upphandlat en gemensam analyskonsult, Sweco Strategy AB.

Sweco Strategy AB har bearbetat enkätsvaren, tabulerat dem samt kommenterat och analyserat. Rapporten är uppdelad på fem fokusområden; *delaktighet och inflytande, utbildning, regional kompetensförsörjning, fritid med kultur* samt *tryggt och säkert*. Dessa fokusområden har utifrån LUPP-enkäten tagits fram av ungdomsstrateger i länets kommuner, ansvariga på Region Gävleborg samt Sweco Strategy AB. Ansvarig från Sweco Strategy AB har varit seniorkonsult Magnus Björkström som även har genomfört större delen av uppdraget. Terese Strenger och Emma Andersson har bidragit med texter för områdesbeskrivningar. Helena Lund, Petra Bäckman, Stefan Wing och Johanna Lundberg har medverkat i framtagandet av åtgärdsförslag. Sweco Strategy AB tackar för förtroendet och för möjligheten att medverka i regionens arbete med att bygga ett socialt hållbart samhälle.

Stockholm 17 februari 2014,

Magnus Björkström, seniorkonsult

Sweco Strategy AB

Sammanfattning

Sandvikens kommuns och Gävleborgsregionens stora och långsiktiga utmaningar är att sänka ungdomsarbetslösheten och höja utbildningsnivån. Utbildningsnivån i Sandviken är något högre än utbildningsnivån i många av länets befolkningsmässigt mindre kommuner. Däremot är utbildningsnivån i Sandviken lägre i jämförelse med de stora kommunerna Gävle och Hudiksvall. Ungdomsarbetslösheten i Sandviken är en av de högsta i länet.

Invånarnas engagemang och ungdomars delaktighet är viktiga förutsättningar för regionens förmåga att attrahera ungdomar att stanna kvar på hemorten. Över en tredjedel av eleverna i Sandviken bland såväl killar som tjejer vill vara med och påverka i kommunala frågor. Värt att uppmärksamma är att kring 40 procent av dessa inte vet vart de ska vända sig om de vill påverka. Andelen som inte vet vart de ska vända sig har dock minskat sedan 2010 och Sandviken har därmed haft en mycket god utveckling i frågan.

Ett sätt att utveckla elevernas kunskaper i demokrati och värdegrund är att driva en skolorganisation som är öppen för elevernas inflytande och delaktighet. I Sandviken är de allra flesta nöjda med sin skolsituation vilket är positivt. En fjärdedel, vilket också är en betydande del av ungdomarna, är dessvärre inte nöjda. När det kommer till inflytande ser viljan att påverka relativt lika ut både för killar och för tjejer. Däremot är killarna överlag mer nöjda med det inflytande de får utöva.

Bland högstadieleverna planerar nästan alla att studera på gymnasiet efter avslutad grundskola. Anmärkningsvärt är att fler planerar att pendla till en annan kommun än att studera i en lokal gymnasieskola. En tredjedel av eleverna i Sandviken tror att de kommer att studera efter gymnasiet. Det är en lägre andel än den som enligt rikssnittet kommer att studera vidare. Bland de gymnasieelever som tror att de kommer att jobba efter gymnasiet tror de flesta av dem att de kommer att stanna i kommunen eller i en kommun i närheten. Utmaningen för Sandviken och regionen ligger i att möjliggöra för denna grupp och de som kommer att studera att kunna stanna inom regionen eller återvända med erfarenhet av en högre utbildning.

Tidigare forskning har visat att fritidsaktiviteter har stor betydelse för hur ungdomar mår och trivs i skolan. De flesta som svarat i LUPP-undersökningen, oavsett ålder, anser att de har lagom med fritid. I Sandviken är tjejerna något mer missnöjda jämfört med killarna med den tid de har. Fritidsutbudet i kommunen verkar vara godkänt för de flesta.

När det kommer till trygghet i skolan och i det övriga samhället är det överlag fler killar som upplever att de är trygga. Nära en av fem bland högstadieleverna upplever att de blivit mobbade eller utfrysas det senaste halvåret. Tjejer är betydligt mer utsatta för mobbning än killar.

I jämförelse med svaren från år 2010 är andelen som kan tänka sig att flytta tillbaka till kommunen på grund av jobb marginellt färre. Den svaga tron på framtida jobb är en utmaning eftersom den kan spegla en uppfattning om att jobb inte är en rimlig anledning till att flytta tillbaka till kommunen.

Med anledning av kommunens utmaningar avseende utbildning och arbetsmarknad föreslår Sweco ett flertal åtgärdsområden, bland annat:

- Medborgardialog mellan ungdomar och kommunala- eller regionala beslutsfattare
- Trygghetsvandringar med ungdomar i sina egna bostadsområden
- Skapa ”jobbmässor” för barn där de får prova på olika yrken i en lekfull miljö
- Arrangera besök av yrkesprofessionella i skolor

Beskrivning av data

LUPP är en undersökning som Ungdomsstyrelsen årligen tillhandahåller frågeformulär och webbverktyg för. Enkäten består av en omfattande mängd frågor och länets ungdomsstrategier har tillsammans med Region Gävleborg och Sweco prioriterat fem fokusområden. Fokusområdena är enligt kapitelindelningen. Alla länets tio kommuner har deltagit i undersökningen, där elva rapporter har producerats; en regional rapport till Region Gävleborg och en lokal till respektive kommun i länet.

Underlaget för den kommunala rapporten är enkätundersökningar i årskurs åtta och årskurs två på gymnasiet. I en regional version finns även unga vuxna mellan 19 och 25 år med. Skolungdomarna har fått besvara enkäten i skolan, där enkäten har varit möjlig att svara på i pappersform och i elektronisk form. Undersökningen pågick från början av oktober fram till mitten av november år 2013.

Totalundersökningar inom respektive årskurs gjordes med skolungdomarna vilka svarade klassvis. Det finns elever som dagpendlar ut från, eller in till, de flesta av länets kommuner vilket hade kunnat försämra undersökningarnas kommunala representativitet. För att säkerställa representativiteten har eleverna, oavsett var de besvarat enkäten, fått svara på vilken kommun de bor i. Det svaret har fått avgöra vilken kommun de sorterats in under i redovisningen av huvuddelen av frågorna. Kommunen de befann sig i när de besvarade enkäten har avgjort vilken kommun de ska tillhöra när skolfrågorna redovisas. En individ som bor i Sandviken men som studerar i Gävle presenteras således som tillhörande Sandviken i de flesta av frågorna, men hen ingår i Gävle i samtliga frågor som är relaterade till skolmiljö.

Följande tabell beskriver svarsfrekvensen:

	Åk 8			Åk 2		
	Urval	Svar	Svars-frekvens	Urval	Svar	Svars-frekvens
Sandviken	362	337	93%	379	338	89%
Länet summerat	2705	2207	82%	3090	1993	64%

I såväl högstadiet som gymnasiet har kommunen lyckats uppnå en hög svarsfrekvens och representativiteten bör betraktas som god. Således behöver ingen ytterligare bortfallsanalys göras. Jämförelsematerialet från år 2010 samlades in enligt samma tillvägagångssätt som 2013.

Ungdomarna är genom hela rapporten presenterade per könstillhörighet. För att kunna göra jämförelser mellan kön i enkäten var det möjligt att ange könstillhörighet enligt:

- *tjej/kvinna*
- *kille/man*
- *annan könstillhörighet (personer som inte är eller inte känner sig tillhöra könen tjej eller kille)*

Det var i de olika enkäterna mellan noll och en procent som markerade alternativet *annan könstillhörighet*. Den andelen gör att underlaget är för litet för att redovisas som ett tredje alternativ vid sidan av killar/män och tjejer/kvinnor. En konsekvens av att alla frågor är uppdelade per könstillhörighet är att den grupp som markerat *annan könstillhörighet* helt försvinner i redovisningen. Eftersom gruppen är av mycket begränsad omfattning hade den inte påverkat bilden av situationen för ungdomsgruppen även om den hade varit kvar.

Läsanvisningar

Tabellerna redovisas grupperat inom respektive fokusområde. Reflektioner och analys kommer efter respektive gruppering och då uppmärksammas skillnader mellan killar och tjejer samt skillnader mellan kommuner.

Den information som lyfts i text efter tabeller är den som Sweco tycker är mest värd att uppmärksamma och på intet sätt en komplett beskrivning av enkätsvaren. Beroende av intresse kan andra delar av tabellerna uppmärksammas, så Sweco rekommenderar att läsaren går igenom varje tabell och gör sin egen tolkning. I de fall det finns stora skillnader mellan kommuner har vi tagit upp det i texten.

I flera fall är enkätfrågor med värderingsskala förenklad till en variabel med endast *ett* positivt värde. Avsikten med den omkodningen är att reducera fyra eller fem värden till ett. Fördelen är då att det är möjligt att få en överblick, vilket gör det enklare att ta till sig informationen samt att det därmed går att jämföra mellan olika grupper. I samtliga omkodningar har de två mest positiva värdena använts.

Beskrivning av situationen i kommunen

	Riket	Gävleborg	Ockelbo	Hofors	Ovanåker	Nordanstig	Ljusdal	Gävle	Sandviken	Söderhamn	Bollnäs	Hudiksvall
Folkmängd (2012)	9 555 893	276 637	5 850	9 521	11 392	9 533	18 880	96 170	37 089	25 223	26 158	36 821
Befolkningsförändring (2007-2012)	4,1%	0,4%	-2,3%	-5,2%	-3,4%	-2,9%	-1,5%	3,8%	0,8%	-3,4%	-0,2%	-0,3%
Andel i åldersgruppen 0-17 (2012)	20%	19%	17%	18%	18%	19%	19%	20%	19%	17%	18%	19%
Andel i åldersgruppen 18-24 (2012)	10%	9%	9%	9%	8%	9%	8%	10%	9%	9%	9%	9%
Andel i åldersgruppen 25-44 (2012)	26%	22%	19%	20%	20%	20%	20%	25%	22%	19%	21%	21%
Andel i åldersgruppen 45-64 (2012)	25%	27%	30%	29%	29%	28%	28%	26%	27%	29%	28%	28%
Andel i åldersgruppen 65+ (2012)	19%	23%	24%	25%	26%	25%	25%	19%	23%	26%	25%	23%
Högskoleutbildade 3 år eller mer (kvinnor 25-64 år, 2012)	13,8%	10,8%	8,0%	7,3%	7,9%	7,9%	7,8%	13,5%	9,9%	8,3%	9,5%	11,2%
Högskoleutbildade 3 år eller mer (män 25-64 år, 2012)	9,7%	5,8%	3,3%	2,9%	3,2%	3,1%	3,2%	8,2%	5,5%	3,8%	4,5%	5,4%
Arbetslöshet (18-24 år, dec 2013)	17,2%	26,2%	25,4%	24,9%	28,4%	17,0%	26,1%	26,6%	28,4%	23,8%	27,9%	25,5%
Inkomstindex (2011)	100	90	85	87	84	83	83	95	92	85	85	90
Pendlingsnetto (2011)	-	-1 532	-626	-137	-173	-1 099	-328	723	1 033	-524	-594	193
Anmälda brott (per 100 000 av medelfolkmängden)	14 734	11 216	7 807	10 869	4 580	5 948	7 999	11 763	9 346	10 068	8 210	7 902

Källor:

Inkomstindex, pendlingsnetto, folkmängd, befolkningsförändring och åldersstruktur: Handeln i Sverige 2014.

Anmälda brott (samtliga brott): BRÅ 2012.

Andel högskoleutbildade 3 år eller mer (25-64 år): Statistiska Centralbyrån 2012.

Arbetslöshet (öppet arbetslösa eller sökande i program med aktivitetsstöd/ andel av den registerbaserade arbetskraften 18-24 år): Arbetsförmedlingen december 2013.

Befolkningsmässigt är Sandviken den näst största kommunen i Gävleborgs län med en folkmängd på 37 089 invånare år 2012. Procentuellt har kommunen ökat sin befolkning med 0,8 % mellan åren 2007 och 2012. Åldersstrukturen i Sandviken liknar strukturen i övriga länet, men med en något högre andel personer i åldersgruppen 25-44 år.

Utbildningsnivån i Sandviken är något högre än utbildningsnivån i många av länets befolkningsmässigt mindre kommuner. Däremot är utbildningsnivån i Sandviken lägre i jämförelse med de stora kommunerna Gävle och Hudiksvall.

Enligt inkomstindex från 2011 har Sandviken den näst högsta genomsnittliga nettoinkomsten per invånare i länet.

Ungdomsarbetslösheten i Sandviken är en av de högsta i länet. I december 2013 uppgick arbetslösheten för ungdomar mellan 18-24 år till 28,4 %. Ungdomsarbetslösheten i Sandviken är således 2,2 procentenheter högre än genomsnittet för länet och betydligt högre än riksnittet.

Sandviken är en av de få kommuner i Gävleborg som har fler inpendlare än utpendlare. 2011 hade kommunen ett positivt pendlingsnetto på 1033 personer.

Enligt brottsstatistik från BRÅ hade Sandviken sammantaget 9 346 anmälda brott per 100 000 invånare år 2012. Denna siffra är något lägre än genomsnittet för länet och betydligt lägre än riksnittet.

Med dessa uppgifter från den officiella statistiken kan vi konstatera att kommunens och regionens stora och långsiktiga utmaningar är att höja utbildningsnivån och sänka ungdomsarbetslösheten.

Fokusområde 1. Delaktighet och inflytande

Utblick: Inflytande och delaktighet är viktigt nu och i framtiden

Med *delaktighet* menar Ungdomsstyrelsen en situation där unga ingår i någon form av beslutsgemenskap med mer eller mindre jämlika villkor med övriga deltagare, men där de inte nödvändigtvis direkt påverkar beslutsfattandet. Vanligtvis handlar det om ungas subjektiva känsla av att vara delaktiga i ett sammanhang eller i en process. Begreppet *inflytande* definieras, av samma myndighet, som enskilda personers eller grupper påverkan på aktörer i sin omvärld. En sådan påverkan kan utövas medvetet eller omedvetet, passivt eller aktivt, smalt eller brett.¹ De definitionerna av inflytande och delaktighet är det som ligger till grund för de frågeställningar som har använts i och med LUPP-enkäterna.

Region Gävleborg har i sitt *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* prioriterat arbetet med inflytande genom målformuleringen: ”I Gävleborg har alla reellt inflytande över sin personliga situation och deltar i samhällets utformning”.²

Varför är inflytande och delaktighet viktigt för kommuner och regionen? Forskaren Lotta Svensson har intresserat sig för om det finns ett samband mellan ungas upplevelser av att vara delaktiga och ha inflytande och deras tankar om att stanna eller flytta från sin hemort. Hennes forskning har fokuserat på unga boende på mindre orter, bland annat i Söderhamn och Småland. Föreställningar om var en ”rätt” ungdomstid bör utspela sig geografiskt visar sig nämligen ha betydelse för hur unga på landsorten blir betraktade och betraktar sig själva. Detta har i sin tur eventuellt betydelse för deras möjligheter till inflytande när den stora utflyttningen kan tänkas bidra till ett mindre intresse för att ta vara på ungdomarnas åsikter.³ Inflytande kan i det avseendet vara en nyckel till att få fler unga att stanna kvar på orten, alternativt att ungdomarna kan tänkas vara mer positiva till att flytta tillbaka om de har fått vara med och forma kommunen.

Vidare visar Svenssons forskning att *önskan* om att kunna påverka sin närmaste omgivning är relativt jämnt fördelad hos olika ungdomsgrupper⁴. Däremot skiljer sig grupperna avseende ungdomarnas tro på sina *möjligheter* att kunna påverka. Ungdomar med arbetarbakgrund tror inte på möjligheten att kunna vara mer delaktiga. Killarna är i högre grad än tjejerna arga och frustrerade över detta. Ungdomar med tjänstemannabakgrund har över lag större tilltro till sina möjligheter att kunna påverka. Det är framför allt killar med tjänstemannabakgrund som uttrycker mest förhoppning om att de ska kunna påverka lokalsamhället eller samhällsutvecklingen, men inte heller de menar att det är lätt. Således är såväl kön som social bakgrund mycket viktiga perspektiv i utvecklingen av en lokal och regional ungdomspolitik.

I mindre kommuner är invånarnas engagemang för ortens utveckling av stor betydelse för hur ortens framtid kommer att se ut. Ungdomarnas inställning till orten, och deras möjligheter att delta i och påverka utvecklingen, har i detta sammanhang både en praktisk och en symbolisk betydelse. De inflytelserika nätverken i mindre kommuner riskerar att domineras av traditionella synsätt och värderingar, både i frågan om *hur* dialogen om samhällsutveckling ska gå till och om *vilka* som ska få möjlighet att delta i samtalen. Det är sällan fråga om medvetna ställningstaganden, utan det handlar om

¹ Ungdomsstyrelsen, Fokus 10 En analys av ungas inflytande, 2010, Stockholm.

² Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

³ Artikel "Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån" i Locus, en tidskrift utgiven av Institutionen för individ, omvärld och lärande vid Lärarhögskolan i Stockholm 2006.

⁴ Ibid.

värderingar och uppfattningar som tar sig uttryck i till exempel förväntningar på vilka som är att räkna med, vilka som uppmuntras att delta och vilka sätt att kommunicera som blir godtagna. Nationellt och regionalt finns en medvetenhet om att befintliga nätverk i många mindre samhällen behöver förnyas för att regionerna inte ska sacka efter i samhällsutvecklingen. Det innebär att nya nätverk och nya relationer måste utformas och att nya aktörer måste tillkomma.⁵

Samma forskning visar att ungdomar som uttrycker att de vill stanna kvar på hemorten ofta kan bli betraktade med misstro av många av de äldre som omger dem. Dessa ungdomar får på så sätt ingen upplevelse av, eller medvetenhet om, att de skulle kunna ha något att bidra med i den lokala utvecklingen. Dessa unga människors livsval skulle kunna ses som en lokal tillgång, men bland de observerade tongivande äldre kommuninvånarna riskerar deras beslut att stanna kvar på orten inte att ses som ett aktivt val, utan snarare som ett bevis på passivitet och oförmåga. Om de ungdomar som vill stanna på orten inte ges möjlighet att bidra kommer de inte heller själva att bli intresserade av att påverka samhället. För att en individ ska ta steget att erbjuda sina förmågor till gemensam nytta så måste han eller hon uppfatta sina förmågor som en resurs. Att det finns unga som uppfattar att det inte är önskade är inte bara en förlust för individen utan också för den landsbygd som behöver ny utvecklingskraft.⁶

I kommande tabeller ska vi se hur det aktuella läget gällande delaktighet och inflytande i Sandviken ser ut.

⁵ Ibid.

⁶ Ungdomsstyrelsen, Fokus 10 En analys av ungas inflytande, 2010, Stockholm.

Förutsättningar för inflytandearbete

Tabell 1.1-1.3.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 1.1. Vilja att påverka*					
Vill vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	Alla	37%	38%	44%	43%
	Tjej	42%	43%	49%	45%
	Kille	33%	34%	40%	41%
Vart vända sig för att påverka: någon som hen känner	Alla	29%	28%	20%	20%
	Tjej	31%	29%	19%	22%
	Kille	27%	26%	20%	17%
Vart vända sig för att påverka: politiskt parti eller politiskt ungdomsförbund	Alla	13%	11%	15%	14%
	Tjej	14%	10%	14%	14%
	Kille	12%	12%	15%	14%
Vart vända sig för att påverka: förening eller organisation	Alla	8%	7%	10%	8%
	Tjej	11%	7%	8%	7%
	Kille	5%	7%	11%	9%
Vart vända sig för att påverka: internet/sociala medier	Alla	13%	12%	12%	13%
	Tjej	14%	12%	12%	13%
	Kille	12%	11%	12%	12%
Vart vända sig för att påverka: tjänstemän eller politiker	Alla	8%	8%	11%	10%
	Tjej	6%	8%	11%	9%
	Kille	9%	9%	11%	11%
Vart vända sig för att påverka: någon organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande	Alla	10%	8%	8%	8%
	Tjej	15%	10%	12%	10%
	Kille	6%	6%	5%	6%
Vart vända sig för att påverka: annat	Alla	7%	6%	5%	4%
	Tjej	5%	6%	6%	4%
	Kille	8%	6%	5%	4%
Vart vända sig för att påverka: vet inte	Alla	39%	39%	43%	44%
	Tjej	41%	43%	45%	46%
	Kille	37%	35%	41%	42%

*Alla procentsatser utgår från de som vill vara med och påverka.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 1.2. Vill inte påverka*					
Vill inte vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	Alla	63%	62%	56%	57%
	Tjej	58%	57%	51%	55%
	Kille	67%	66%	60%	59%
Anledning till att inte vilja påverka: kan för lite om hur hen ska göra	Alla	31%	33%	33%	30%
	Tjej	33%	39%	36%	36%
	Kille	30%	28%	31%	23%
Anledning till att inte vilja påverka: är inte tillräckligt intresserad	Alla	57%	58%	57%	55%
	Tjej	62%	60%	53%	56%
	Kille	53%	56%	59%	55%
Anledning till att inte vilja påverka: har inte tid	Alla	24%	23%	26%	26%
	Tjej	24%	23%	27%	29%
	Kille	24%	23%	25%	23%
Anledning till att inte vilja påverka: tror inte att det spelar någon roll	Alla	30%	30%	25%	31%
	Tjej	25%	30%	29%	33%
	Kille	35%	30%	23%	30%
Anledning till att inte vilja påverka: annan anledning	Alla	11%	10%	6%	9%
	Tjej	9%	9%	8%	7%
	Kille	14%	11%	5%	10%

*Alla procentsatser utgår från de som inte vill vara med och påverka.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 1.3. Politiskt intresse					
Intresserad av politik	Alla	21%	21%	34%	32%
	Tjej	21%	21%	35%	31%
	Kille	22%	22%	33%	34%
Intresserad av samhällsfrågor	Alla	30%	33%	42%	44%
	Tjej	34%	38%	49%	50%
	Kille	26%	29%	37%	38%

Över en tredjedel (37 procent årskurs åtta och 44 procent årskurs två på gymnasiet) bland såväl killar som tjejer vill vara med och påverka i kommunala frågor. Andelen går att tolka på två sätt. Dels ser vi att en majoritet faktiskt inte vill vara med och påverka. Den mer positiva sidan av myntet är att en tredjedel av ungdomarna är oerhört många fler än de som faktiskt är med i diverse möten eller beslutande

församlingar där det finns möjlighet att påverka. Sandviken har här en stor potential att ta vara på i utvecklingen av arenor och kanaler för inflytande.

En personlig kontakt är i alla redovisade grupper den vanligaste kanalen för att påverka. En fjärdedel väljer den kanalen. Värt att uppmärksamma är att kring 40 procent av de som vill påverka inte vet vart de ska vända sig. En viss variation finns mellan kommuner, men de flesta skillnader är för små för att analysera.

Av den dryga halva som inte vill påverka har många uppgett att de inte är intresserade av det. Det budskapet är tydligt i nästan alla grupper oavsett ålder och könstillhörighet. För att inte överskatta problemen är det nödvändigt att påpeka att de som inte är intresserade av att vara med och påverka inte på något sätt behöver vara negativt inställda till inflytande.

Det mer allmänna intresset för politik och samhällsfrågor är något mindre än att vilja påverka lokalt. Utan att ha något att referera till är Swecos uppfattning att det politiska intresset är lågt. När länets kommuner jämförs finns vissa variationer och framför allt är det i några kommuner särskilt lågt intresse, under tio procent bland killar, men Sandviken har nivåer långt över det.

Ungas delaktighet

Tabell 1.4-1.5.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet	
Tabell 1.4. Delaktighet i civil sektor	Medlem i en förening	Alla	61%	65%	49%	51%
		Tjej	64%	66%	45%	51%
		Kille	58%	65%	52%	52%
Deltar aktivt i förenings styrelse, arrangemang, etc*	Alla	16%	16%	9%	15%	
	Tjej	14%	16%	10%	16%	
	Kille	18%	16%	9%	14%	
Kan vara med och påverka föreningens verksamhet så mycket som hen vill**	Alla	39%	35%	36%	39%	
	Tjej	40%	36%	33%	41%	
	Kille	38%	34%	38%	36%	
Kan vara med och påverka föreningens verksamhet men mindre än hen vill**	Alla	33%	29%	38%	24%	
	Tjej	33%	29%	38%	23%	
	Kille	32%	29%	38%	25%	
Vill inte påverka föreningens verksamhet**	Alla	28%	36%	27%	37%	
	Tjej	27%	35%	29%	35%	
	Kille	30%	37%	25%	39%	

*Minst en gång per månad.

**Andel av de som är medlemmar i en förening.

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Tabell 1.5. Medborgerliga aktiviteter					
Har skrivit insändare*	Alla	27%	21%	13%	14%
	Tjej	29%	22%	12%	18%
	Kille	25%	20%	15%	11%
Har tagit kontakt med politiker*	Alla	3%	4%	8%	7%
	Tjej	4%	3%	8%	7%
	Kille	3%	5%	8%	7%
Har lämnat medborgarförslag till kommunen*	Alla	1%	2%	4%	2%
	Tjej	2%	1%	2%	2%
	Kille	1%	4%	5%	3%
Har deltagit i bojkotter*	Alla	2%	2%	3%	4%
	Tjej	3%	2%	2%	3%
	Kille	2%	3%	4%	4%
Har deltagit i demonstrationer*	Alla	6%	4%	6%	6%
	Tjej	5%	3%	7%	7%
	Kille	7%	5%	4%	5%
Har chattat/debatterat/bloggat om samhällsfrågor/politik på nätet*	Alla	8%	8%	11%	12%
	Tjej	8%	7%	10%	11%
	Kille	8%	9%	12%	14%
Tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen	Alla	16%	17%	14%	15%
	Tjej	16%	18%	16%	15%
	Kille	15%	17%	12%	14%
Vill träffa politiker i kommunen	Alla	18%	17%	21%	19%
	Tjej	22%	20%	23%	21%
	Kille	14%	15%	20%	18%

*Senaste året.

En majoritet av skolungdomarna är medlemmar i någon förening. Anslutningsgraden sjunker med åldern vilket inte är något unikt för Sandviken eller Gävleborg. Knappt 15 procent av kommunens unga är varje månad aktiva i föreningsarbete och det varierar inte nämnvärt mellan kommuner eller mellan killar och tjejer. Med åldern sjunker aktivitetsnivån och anslutningsnivån.

Bland föreningsmedlemmarna kan vi se att ungefär en tredjedel önskar ett större inflytande över föreningens verksamhet, något som lokalt bör beaktas. Andelen är något högre än länsnittet.

Övriga medborgerliga aktiviteter, som redovisas i tabell 1.5, utmärks av att det är populärt att skriva insändare. Var femte skolungdom har skrivit insändare det senaste året. Anmärkningsvärt är att insändarskribenterna är fler än de som har chattat, debatterat eller bloggat om samhällsfrågor/politik på nätet.

Färre än var femte (16 procent i årskurs åtta och 14 procent årskurs två på gymnasiet) tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen. Något fler vill träffa politiker (18 procent i årskurs åtta och 21 procent i årskurs två på gymnasiet). Det går inte att se några anmärkningsvärda skillnader mellan grupper avseende kommun, kön eller ålder där. Att var femte vill träffa en politiker bör ses som en stark potential för att öka det reella inflytandet. Att endast så få tror på möjligheten att föra fram åsikter bör ses som en utmaning för kommuner som vill ha ett starkt förtroende bland medborgarna.

Fokusområde 2. Utbildning

Utblick: Därför behövs demokratiska skolor av god kvalitet

Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för ungas möjligheter på arbetsmarknaden. Sedan slutet på 1990-talet och början av 2000-talet är fortsatt utbildning efter grundskolan det enda alternativet för etablering. Arbetsmarknaden är så gott som stängd för de ungdomar som är 16 år och yngre.

Det finns stora skillnader mellan olika grupper av unga i målpuppfyllelse, kunskap och behörighet till gymnasieskola och högskola. Skolverket lyfter i sin rapport *Likvärdig utbildning i svensk grundskola?* att likvärdigheten i den svenska grundskolan har försämrats och att betydelsen av elevens socioekonomiska bakgrund fortfarande är stor. Dessutom finns indikationer på att betydelsen har ökat under senare år. Att gå i en skola med många kamrater som har föräldrar med eftergymnasial utbildning ger en större positiv effekt på skolresultaten för en elev idag än i slutet av 1990-talet. Ungdomar i grund- och gymnasieskola vars föräldrar är högutbildade lyckas bättre än de vars föräldrar är lågutbildade, och tjejer uppnår betygsmålen i högre grad än killar.⁷

Det faktum att skolor är av olika kvalitet samtidigt som elever behöver olika mycket stöd, motiverar den typ av undersökning som LUPP är. Kommunen har uppgifter om hur många som passerar med godkända betyg och enkätundersökningen kan med individdata komplettera dessa med en annan form av kvalitetsredovisning som kan användas för att utveckla skolan.

Forskningen visar att lärarens roll påverkar studieresultaten. En framgångsrik undervisning, som leder till goda studieresultat för eleverna, handlar om kvaliteten i lärarens kunskaper, förmåga och handlingar i varje unik utbildningssituation.

Skolinspektionen har i en sammanställning av vetenskaplig forskning lyft fram ett antal slutsatser kring hur undervisningen påverkar elevernas studieresultat.⁸ Elever lär sig mer och presterar bättre när lärare i sin undervisning bland annat:

- organiserar undervisningen efter elevernas individuella behov
- involverar eleverna i att vara med och påverka undervisningen
- är tydliga ledare

Många enkätfrågor som kommer att redovisas här handlar just om ungdomarnas upplevelse av skolmiljön och upplevda inflytande i skolan.

I den regionala utvecklingsstrategin har Region Gävleborg lagt fast att det är viktigt med en hållbar skola som är dynamisk i förhållande till samhällsförändringar. Fler ska slutföra sina studier med godkända resultat och gå vidare till högre utbildning. Att stärka barn och ungas självkänsla, självförtroende och självtillit är viktiga delar för att nå detta. Det lägger grunden till att höja den generella utbildningsnivån i

⁷ Skolverket, *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*, 2012, Stockholm: Fritzes.

⁸ Skolinspektionen, *Framgång i undervisningen. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund*, 2012, Stockholm.

Gävleborg. Basen i utbildningssystemet är förskola, grundskola och gymnasieskola där kvalitetsutveckling bidrar till en kompetenshöjning i regionen.⁹

Skolan har breda mål. Den ska bidra till kompetenta, kunniga och kreativa personer som fungerar väl i samhälle och i arbetsliv och som vill fortsätta lära livet ut. Skolans uppdrag kring demokrati och värdegrundsarbete har förstärkts i den nya skollagen (SFS 2010:800). Ett sätt att utveckla eleverna i demokrati och värdegrund är att driva en skolorganisation som är öppen för inflytande och som arbetar med en värdegrund som är samma som de förmedlar till eleverna.

Målet med skolans demokrati- och värdegrundsarbete är att främja demokratin och motverka odemokratiska uttryck. Studier om svenska elevers medborgarkunskaper visar på olika resultat: dels att svenska elever i internationell jämförelse har goda medborgarkunskaper och dels att det finns ungdomar i Sverige som inte alls värderar sina demokratiska fri- och rättigheter.¹⁰ Skolinspektionen har granskat skolornas insatser för att nå målet och resultaten visar på skillnader i hur olika skolor tolkar demokratiuppdraget. Därför ser också skolornas demokrati- och värdegrundsarbete i undervisningen olika ut. Utvecklingsområden som uppmärksammas i granskningen är att skolans demokratiuppdrag måste förtydligas och förstärkas i undervisning. Det gäller även elevernas delaktighet och inflytande.¹¹ Ett mål i Gävleborgs strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete handlar om detta område nämligen: *Barn och unga i Gävleborg ska ha reellt inflytande över såväl sin personliga situation som samhällets utformning.*¹²

Region Gävleborg har i sitt *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* prioriterat utbildning med formuleringen: *I Gävleborg har vi utbildning av god kvalitet där varje individ ges förutsättning att uppnå målen för utbildningen*¹³. I samma styrdokument konstateras att en generellt högre utbildningsnivå förväntas leda till bättre folkhälsa och bättre framtidstro bland medborgarna.

En tudelad skolsituation

Alla frekvenser baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på deras boendeort.

Tabell 2.1-2.2.

Tabell 2.1. Prioritering av skolan*		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Skolan är viktigaste politiska frågan	Alla	38%	38%	42%	45%
	Tjej	36%	39%	45%	45%
	Kille	39%	37%	39%	44%

*Ungdomarna fick välja upp till fyra områden.

⁹ Region Gävleborg, NYA MÖJLIGHETER Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020.

¹⁰ Skolverket, Morgondagens medborgare. ICCS 2009: svenska 14-åringars kunskaper, värderingar och deltagande i internationell belysning. Rapport 345.

¹¹ Skolinspektionen, Skolornas arbete med demokrati- och värdegrund. Rapport 2012:9.

¹² Region Gävleborg, Strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete i Gävleborg, 2010.

¹³ Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 2.2. Skolsituation					
Nöjd med skolsituationen	Alla	72%	74%	77%	75%
	Tjej	77%	76%	76%	75%
	Kille	67%	72%	77%	75%
Det är bra stämning i skolan	Alla	65%	71%	75%	85%
	Tjej	66%	71%	71%	85%
	Kille	64%	71%	78%	85%
Mobbning är ett problem	Alla	26%	18%	11%	9%
	Tjej	28%	16%	10%	9%
	Kille	23%	19%	12%	10%
Skolan agerar om en elev mobbar en annan elev	Alla	57%	58%	44%	49%
	Tjej	59%	59%	36%	48%
	Kille	55%	56%	48%	51%
Främlingsfientlighet är ett problem	Alla	16%	12%	12%	11%
	Tjej	19%	12%	11%	10%
	Kille	13%	13%	12%	11%
Sexuella trakasserier är ett problem	Alla	8%	10%	7%	7%
	Tjej	10%	9%	9%	7%
	Kille	6%	11%	6%	7%
Elever och lärare bemöter varandra med respekt	Alla	63%	68%	69%	76%
	Tjej	67%	69%	64%	77%
	Kille	59%	67%	72%	76%
Skolan agerar om en lärare kränker en elev	Alla	53%	58%	47%	54%
	Tjej	59%	60%	46%	52%
	Kille	46%	56%	48%	56%
Våld är ett problem	Alla	16%	12%	7%	6%
	Tjej	16%	10%	5%	4%
	Kille	15%	14%	9%	7%
Pojkar får bättre möjligheter än flickor	Alla	10%	8%	5%	5%
	Tjej	14%	8%	9%	7%
	Kille	6%	7%	3%	4%
Flickor får bättre möjligheter än pojkar	Alla	27%	19%	14%	9%
	Tjej	13%	10%	6%	3%
	Kille	42%	29%	20%	16%

Tabell 2.2. Skolsituation forts.		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Nöjd med skolmiljön	Alla	58%	67%	72%	77%
	Tjej	64%	69%	69%	76%
	Kille	52%	65%	74%	78%
Nöjd med skolbiblioteket	Alla	66%	63%	50%	70%
	Tjej	67%	67%	47%	74%
	Kille	65%	59%	52%	66%
Nöjd med skolmaten	Alla	36%	38%	48%	42%
	Tjej	43%	40%	49%	42%
	Kille	28%	35%	48%	41%
Nöjd med undervisningen	Alla	73%	77%	79%	82%
	Tjej	77%	78%	78%	84%
	Kille	69%	76%	81%	80%
Nöjd med möjligheten till extra hjälp	Alla	73%	73%	65%	68%
	Tjej	76%	72%	56%	65%
	Kille	71%	74%	71%	71%
Nöjd med elevhälsovården	Alla	67%	65%	59%	63%
	Tjej	70%	66%	62%	64%
	Kille	63%	64%	57%	62%
Nöjd med tillgången till datorer	Alla	73%	69%	93%	87%
	Tjej	75%	71%	97%	88%
	Kille	72%	68%	90%	87%
Nöjd med lärarna	Alla	71%	76%	82%	84%
	Tjej	77%	77%	81%	85%
	Kille	65%	74%	82%	83%

De allra flesta är nöjda med sin skolsituation vilket är positivt. En fjärdedel, vilket också är en betydande del av ungdomarna, är dessvärre inte nöjda. Det finns ytterligare flera områden där majoriteten av eleverna är nöjda samtidigt som det finns en stor minoritet som ser problem i sin skolsituation. Det handlar om de flesta områden som redovisas i tabell 2.2.

Inflytande i skolan

Tabell 2.3-2.4 samt diagram 2.1.

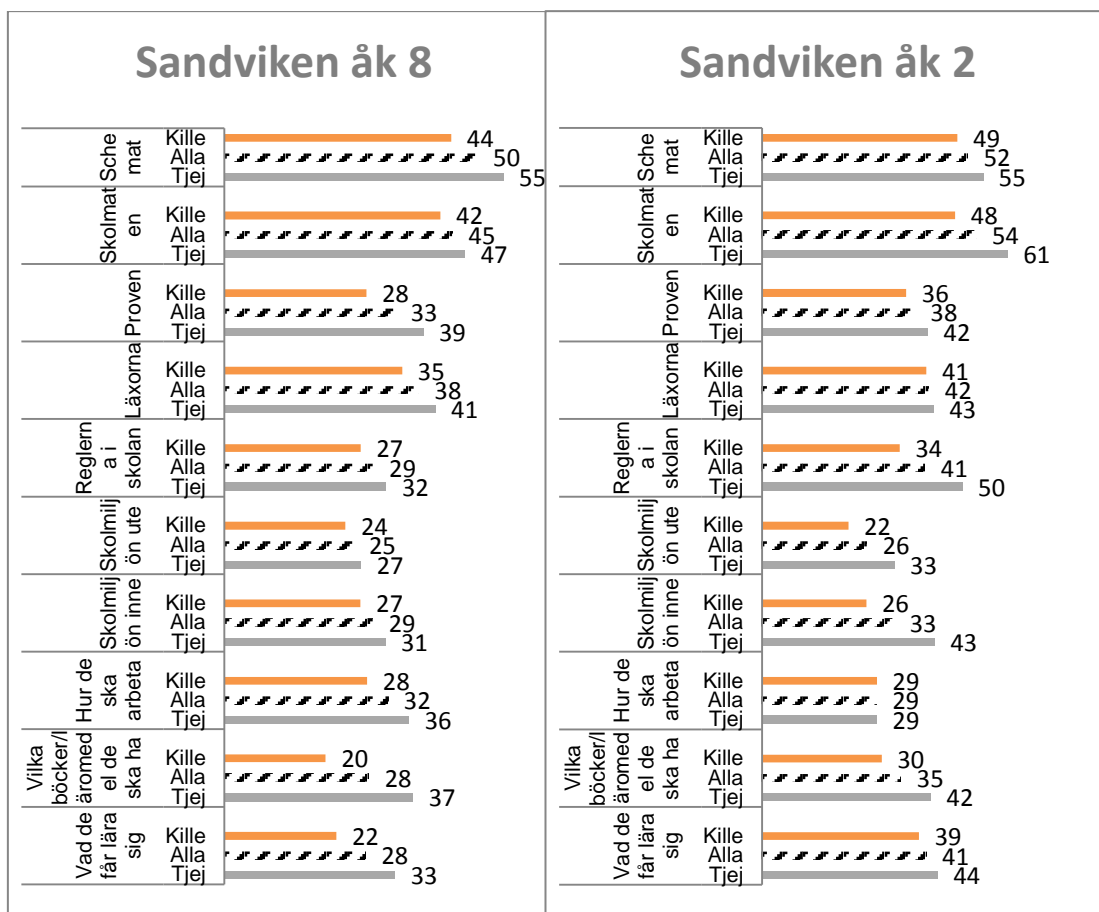
		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2	
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet	
Tabell 2.3. Formellt inflytande i skolan	Har fått veta vad elever ska ha inflytande över	Alla	39%	39%	37%	41%
		Tjej	45%	41%	33%	39%
		Kille	34%	37%	39%	43%
Skolan uppmuntrar att aktivt vara med i elev-/klassråd	Alla	45%	47%	48%	48%	
	Tjej	46%	47%	50%	48%	
	Kille	43%	46%	48%	47%	
Elevrådet lyssnas på och tas på allvar	Alla	52%	57%	43%	48%	
	Tjej	51%	60%	43%	49%	
	Kille	54%	55%	43%	47%	

Det formella elevinflytandet i form av elevråd har inte haft ett allt för stort genomslag. Knappt hälften anser att elevrådet lyssnas på. Orsaken kan både vara att vad elevrådet gör är okänt och/eller att elevrådet faktiskt inte tas tillvara.

Tabell 2.4. önskat respektive reellt inflytande		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Vill ha inflytande i: Vad de får lära sig	Alla	67%	70%	78%	77%
	Tjej	65%	70%	84%	81%
	Kille	70%	70%	74%	74%
Får ha inflytande i: Vad de får lära sig	Alla	40%	37%	37%	38%
	Tjej	31%	32%	40%	36%
	Kille	48%	41%	34%	41%
Vill ha inflytande i: Vilka böcker/läromedel de ska ha	Alla	52%	55%	57%	57%
	Tjej	55%	54%	67%	60%
	Kille	49%	56%	50%	54%
Får ha inflytande i: Vilka böcker/läromedel de ska ha	Alla	24%	24%	22%	22%
	Tjej	18%	17%	24%	19%
	Kille	29%	31%	20%	24%
Vill ha inflytande i: Hur de ska arbeta	Alla	75%	76%	82%	83%
	Tjej	78%	81%	89%	89%
	Kille	71%	72%	77%	77%
Får ha inflytande i: Hur de ska arbeta	Alla	42%	44%	53%	52%
	Tjej	42%	42%	60%	54%
	Kille	43%	46%	48%	50%
Vill ha inflytande i: Skolmiljön inne	Alla	63%	67%	70%	70%
	Tjej	64%	70%	78%	75%
	Kille	62%	63%	65%	65%
Får ha inflytande i: Skolmiljön inne	Alla	34%	36%	37%	33%
	Tjej	32%	34%	35%	30%
	Kille	35%	38%	39%	36%
Vill ha inflytande i: Skolmiljön ute	Alla	53%	57%	56%	53%
	Tjej	50%	58%	59%	53%
	Kille	55%	56%	54%	54%
Får ha inflytande i: Skolmiljön ute	Alla	27%	31%	30%	25%
	Tjej	23%	28%	26%	21%
	Kille	31%	34%	32%	30%
Vill ha inflytande i: Reglerna i skolan	Alla	61%	65%	64%	61%
	Tjej	64%	71%	69%	61%
	Kille	58%	60%	61%	60%

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Tabell 2.4. önskat respektive reellt inflytande forts.					
Får ha inflytande i: Reglerna i skolan	Alla	32%	32%	23%	25%
	Tjej	32%	31%	19%	22%
	Kille	31%	34%	26%	28%
Vill ha inflytande i: Läxorna	Alla	73%	70%	77%	78%
	Tjej	75%	75%	82%	84%
	Kille	70%	64%	74%	73%
Får ha inflytande i: Läxorna	Alla	35%	29%	35%	34%
	Tjej	34%	27%	39%	34%
	Kille	35%	32%	33%	34%
Vill ha inflytande i: Proven	Alla	70%	67%	77%	79%
	Tjej	70%	72%	85%	85%
	Kille	69%	63%	72%	72%
Får ha inflytande i: Proven	Alla	36%	28%	39%	40%
	Tjej	31%	25%	44%	40%
	Kille	41%	32%	35%	40%
Vill ha inflytande i: Skolmaten	Alla	65%	72%	74%	75%
	Tjej	67%	76%	84%	80%
	Kille	64%	68%	67%	70%
Får ha inflytande i: Skolmaten	Alla	21%	23%	20%	20%
	Tjej	20%	20%	22%	17%
	Kille	22%	26%	19%	23%
Vill ha inflytande i: Schemat	Alla	71%	70%	77%	80%
	Tjej	73%	73%	81%	83%
	Kille	68%	67%	75%	76%
Får ha inflytande i: Schemat	Alla	21%	21%	26%	25%
	Tjej	19%	16%	25%	20%
	Kille	24%	25%	26%	29%

Diagram 2.1. Skillnader mellan önskat och reellt inflytande i skolan. Årskurs 8 och årskurs 2 gymnasiet. Procentenheter.

Diagramkommentar: Staplarna visar hur många procentenheter som skiljer det önskade respektive det upplevda inflytandet. En längre stapel betyder således att skillnaden och därmed det upplevda problemet är större.

I LUPP-enkäten har frågor ställts om vad eleverna *vill* ha inflytande över samt huruvida de *får* det inom en uppsättning områden. I tabell 2.4 redovisades de frågorna och i diagrammet har Sweco sammanfattat skillnaderna mellan *vill* och *får* på ett mer översiktligt sätt. En viss variation finns mellan kommuner men inget är så pass allvarligt att det behöver förklaras närmare. Skillnader mellan kön är desto mer påtagliga, även om skillnader i Sandviken ser ut att vara mindre än i de flesta av övriga kommuner i Gävleborg.

Viljan att påverka ser relativt lika ut både för killar och för tjejer, men när skillnaderna mellan att *vilja* och att *få* ha inflytande sammanställs framträder tydliga skillnader. Inflytandeglappet för tjejer är oftast fler än tio procentenheter större än för killarna. Killarna är således mer nöjda med det inflytande de får utöva. Schemat och skolmaten är de områden där inflytandeglappet är som störst för både killar och för tjejer i båda ålderskategorierna. Det är något anmärkningsvärt eftersom det är så konkreta områden att kunna öppna upp för inflytande.

Fokusområde 3. Regional kompetensförsörjning

Utblick: Förutsättningar för ungas etablering på arbetsmarknaden

Ungas möjlighet till inträde och etablering på arbetsmarknaden är en central fråga för deras tillgång till välfärd och inflytande. Under senare decennier har ungdomars situation på arbetsmarknaden förändrats. Ungdomars etableringsålder har ökat, arbetslösheten är högre och arbetsmarknaden är mer instabil. Det är vanligt att ungas anställningar är kortvariga och tillfälliga.

Kraven på utbildning har ökat och unga har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden i dag jämfört med tidigare. Dessa förändringar påverkar ungas attityder och värderingar i fråga om utbildning och arbete. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2013 visar att unga mellan 16 och 29 år tycker att utbildning och arbetsmarknad är de viktigaste samhällsfrågorna idag, vilket inte är någon förändring jämfört med 2007. Fler betonar dock vikten av ekonomisk trygghet och fast anställning idag jämfört med tidigare. För dem som studerar vidare eller planerar att studera vidare svarar tre fjärdelar att motivet till vidare studier är att studierna ger goda möjligheter till att få ett bra jobb.¹⁴

Sedan den ekonomiska krisen på 1990-talet, då gymnasieskolans alla program blev treåriga och antalet studieplatser på högskolor och universitet ökade kraftigt, studerar en allt högre andel unga på gymnasiet och en högre andel går vidare till högskolor och universitet. Vi har idag den mest välutbildade generationen vi någonsin haft. I Ungdomsstyrelsens undersökning har 29,5 procent av killarna och 43,2 procent av tjejerna i åldersgruppen 25–29 år minst treårig högskoleutbildning. Utöver utbyggnaden av högskolan har möjligheter till distansutbildning skapat förutsättningar för fler att studera vidare. De regionala högskolorna är viktiga både för näringslivet och för att ge utbildning till personer som redan har bildat familj och rotat sig i regionen. Distansutbildningarna ökar i omfattning och kompletterar stationära kurser. Därigenom ges många möjlighet att delta i högre utbildning oavsett var man bor.

En annan förändring som har skett bland unga, och även i andra åldersgrupper, är att fler kan tänkas sig att bli egenföretagare. I en undersökning gjord av Tillväxtverket 2007 uppger drygt en tredjedel (35 %) i åldern 18-30 år att de helst skulle vilja vara företagare. Det är en ökning med sex procentenheter jämfört med 2004. Självständigt arbete och att förverkliga idéer lyfts fram som de två största fördelarna med att vara företagare. Unga personer anser i betydligt större utsträckning att skolan har förmedlat en uppfattning om företagande och att skolan har uppmuntrat till företagande jämfört med äldre åldersgrupper.¹⁵

Från och med hösten 2011 finns entreprenörskap med i den nya läroplanen LGR11. Där beskriver man det så här: ”En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap”.¹⁶

¹⁴ Ungdomsstyrelsen, Unga med attityd 2013.

¹⁵ Tillväxtverket, Entreprenörskapsbarometern 2012.

¹⁶ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

I barn- och ungdomsstrategin för Gävleborg har regionen satt upp ett tydligt mål inom detta område: Barn som växer upp i Gävleborg ska ges flera möjligheter att utveckla sina entreprenöriella kompetenser och kommer därigenom ha lätt för att delta i samhällsutvecklingen genom ideella engagemang, företagsutveckling eller inom andra områden”.¹⁷

I Region Gävleborgs *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* fastställs att regionens möjligheter till framtida utveckling till stor del beror på ökad utbildningsnivå och därmed bättre tillgång till högkvalificerad arbetskraft¹⁸.

Unga i Sverige har gemensamt att de efter gymnasiet, även i stor utsträckning innan, aktivt måste ta ställning till vad de ska göra i framtiden. För unga boende i landsorten innebär detta beslut också att bestämma om de ska flytta från eller stanna kvar på hemorten, vilket inte nödvändigtvis gäller den som är uppvuxen i en större stad. Dessa val påverkas i stor utsträckning av vad man *bör* göra. Rådande ideal säger att unga bör skaffa en utbildning, åka ut och resa och etablera sig på arbetsmarknaden innan det är dags att bilda familj. Andra livsval som att bilda familj tidigt eller att skaffa ett arbete för försörjning ses inte som lika positivt utan snarare som passivt och mindre ambitiöst.

Svenssons och andras forskning om unga som bor på landsorten påvisar ett mönster som grovt generaliserat visar att unga med arbetarbakgrund i högre grad bor kvar på hemorten medan tjänstemannabarn i större utsträckning vill flytta till storstäder. Det finns också skillnader mellan könen där killarna är mer fokuserade på arbetsförhållande och tjejerna mer intresserade av sociala förhållanden. Sönerna till tjänstemän ser fram emot studier och en förlängd ungdomstid innan det är dags att söka sig ett statusfyllt jobb som ger karriärmöjligheter, medan arbetarsöner vill få ett jobb så snart som möjligt och därmed bli fria att starta sitt vuxna liv. Döttrar till arbetare är rädda om den trygghet och sociala gemenskap som de upplever finns där de bor, medan döttrarna till tjänstemän är ivriga att komma iväg från den hemort de upplever som instängd och begränsande.¹⁹

I kommande kapitel ska vi titta närmare på vad Sandvikens ungdomar planerar att göra i framtiden.

¹⁷ Region Gävleborg, Strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete i Gävleborg, 2010.

¹⁸ Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

¹⁹ Artikel "Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån" i Locus, en tidskrift utgiven av Institutionen för individ, omvärld och lärande vid Lärarhögskolan i Stockholm 2006.

Framtida sysselsättning och boende

Tabell 3.1-3.6.

		Åk 8 Sandviken n	Åk 8 Lännet
Tabell 3.1. Framtida sysselsättning åk 8			
Vill helst göra efter grundskolan: gå en gymnasieutbildning i den kommun som jag bor i	Alla	35%	32%
	Tjej	35%	32%
	Kille	35%	32%
Vill helst göra efter grundskolan: gå en gymnasieutbildning i en annan kommun	Alla	39%	43%
	Tjej	48%	48%
	Kille	31%	38%
Vill helst göra efter grundskolan: jobba	Alla	10%	9%
	Tjej	5%	6%
	Kille	14%	12%
Vill helst göra efter grundskolan: annat	Alla	2%	3%
	Tjej	1%	3%
	Kille	3%	4%
Vill helst göra efter grundskolan: vet inte	Alla	15%	13%
	Tjej	12%	12%
	Kille	17%	14%

		Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet			Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 3.2. Framtida sysselsättning åk 2							
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på högskola eller universitet i Sverige	Alla	23%	21%	Tror att hen kommer att studera på högskola eller universitet i Sverige	Alla	31%	29%
	Tjej	28%	22%		Tjej	34%	29%
	Kille	20%	21%		Kille	28%	29%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera utomlands	Alla	10%	11%	Tror att hen kommer att studera utomlands	Alla	5%	5%
	Tjej	18%	15%		Tjej	8%	7%
	Kille	4%	6%		Kille	3%	3%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på komvux	Alla	0%	0%	Tror att hen kommer att studera på komvux	Alla	0%	1%
	Tjej	0%	1%		Tjej	0%	2%
	Kille	0%	0%		Kille	1%	1%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på folkhögskola	Alla	0%	1%	Tror att hen kommer att studera på folkhögskola	Alla	1%	1%
	Tjej	0%	1%		Tjej	2%	1%
	Kille	1%	2%		Kille	1%	1%

		Åk 2	Åk 2			Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet			Sandviken	Länet
Tabell 3.2. Framtida sysselsättning åk 2 forts.							
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba inom kommunen (geografiskt) eller i en kommun i närheten	Alla	17%	14%	Tror att hen kommer att jobba inom kommunen (geografiskt) eller i en kommun i närheten	Alla	29%	22%
	Tjej	10%	9%		Tjej	20%	18%
	Kille	22%	19%		Kille	35%	26%
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba någon annanstans i Sverige	Alla	10%	9%	Tror att hen kommer att jobba någon annanstans i Sverige	Alla	6%	8%
	Tjej	8%	6%		Tjej	5%	7%
	Kille	11%	13%		Kille	7%	9%
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba utomlands	Alla	13%	13%	Tror att hen kommer att jobba utomlands	Alla	3%	7%
	Tjej	12%	15%		Tjej	3%	9%
	Kille	15%	9%		Kille	4%	5%
Vill helst göra efter gymnasiet: resa	Alla	14%	18%	Tror att hen kommer att resa	Alla	6%	9%
	Tjej	15%	22%		Tjej	10%	11%
	Kille	13%	13%		Kille	3%	6%
Vill helst göra efter gymnasiet: annat	Alla	3%	4%	Tror att hen kommer att göra annat	Alla	3%	4%
	Tjej	2%	2%		Tjej	2%	3%
	Kille	4%	6%		Kille	4%	5%
Vill helst göra efter gymnasiet: vet inte	Alla	10%	9%	Hen vet inte	Alla	16%	14%
	Tjej	8%	7%		Tjej	17%	13%
	Kille	11%	10%		Kille	15%	15%

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Tror att hen kommer att flytta från kommunen	Alla	46%	50%	53%	60%
	Tjej	47%	55%	63%	66%
	Kille	44%	45%	46%	54%
Tror att hen inte kommer att flytta från kommunen	Alla	13%	9%	11%	9%
	Tjej	10%	6%	5%	7%
	Kille	17%	12%	16%	11%
Vet inte om hen kommer att flytta från kommunen	Alla	41%	41%	35%	31%
	Tjej	43%	39%	32%	27%
	Kille	39%	43%	38%	35%

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Tabell 3.4. Anledning till att flytta från kommunen*					
Anledning till att flytta från kommunen: jobb	Alla	17%	21%	23%	26%
	Tjej	12%	20%	26%	25%
	Kille	22%	23%	20%	28%
Anledning till att flytta från kommunen: studier	Alla	21%	19%	21%	27%
	Tjej	22%	23%	26%	31%
	Kille	20%	16%	17%	23%
Anledning till att flytta från kommunen: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	6%	6%	7%	6%
	Tjej	6%	6%	7%	8%
	Kille	7%	5%	6%	5%
Anledning till att flytta från kommunen: släkt och familj	Alla	2%	2%	2%	2%
	Tjej	2%	3%	2%	2%
	Kille	2%	2%	2%	2%
Anledning till att flytta från kommunen: bostadssituationen i kommunen	Alla	1%	1%	2%	2%
	Tjej	2%	2%	3%	1%
	Kille	0%	1%	2%	2%
Anledning till att flytta från kommunen: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	9%	9%	5%	5%
	Tjej	9%	9%	5%	4%
	Kille	9%	9%	5%	5%
Anledning till att flytta från kommunen: vill prova på något nytt	Alla	14%	16%	18%	22%
	Tjej	23%	23%	26%	29%
	Kille	6%	10%	12%	14%
Anledning till att flytta från kommunen: annat	Alla	5%	4%	4%	4%
	Tjej	4%	5%	4%	4%
	Kille	7%	4%	4%	4%
Anledning till att flytta från kommunen: vet inte	Alla	1%	1%	1%	1%
	Tjej	0%	1%	0%	0%
	Kille	2%	1%	2%	2%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 3.5. Anledning till att bo kvar i kommunen*					
Anledning till att bo kvar i kommunen: jobb	Alla	5%	6%	12%	9%
	Tjej	2%	3%	5%	5%
	Kille	8%	9%	17%	14%
Anledning till att bo kvar i kommunen: studier	Alla	9%	8%	18%	12%
	Tjej	10%	9%	19%	13%
	Kille	7%	8%	18%	12%
Anledning till att bo kvar i kommunen: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	35%	30%	25%	25%
	Tjej	39%	33%	23%	24%
	Kille	31%	28%	26%	25%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till familj/släkt	Alla	43%	43%	41%	45%
	Tjej	50%	51%	50%	53%
	Kille	37%	35%	33%	36%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till naturen	Alla	8%	9%	4%	8%
	Tjej	8%	9%	2%	7%
	Kille	8%	9%	5%	8%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till stan	Alla	2%	3%	1%	2%
	Tjej	2%	3%	0%	2%
	Kille	2%	3%	1%	2%
Anledning till att bo kvar i kommunen: lätt att få egen bostad	Alla	3%	3%	2%	2%
	Tjej	1%	2%	2%	2%
	Kille	4%	3%	1%	2%
Anledning till att bo kvar i kommunen: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	7%	6%	4%	3%
	Tjej	5%	5%	1%	1%
	Kille	9%	7%	6%	4%
Anledning till att bo kvar i kommunen: bättre miljö för mina barn att växa upp i				5%	6%
				6%	8%
				5%	5%
Anledning till att bo kvar i kommunen: annat	Alla	11%	8%	5%	6%
	Tjej	13%	8%	5%	6%
	Kille	8%	8%	5%	7%
Anledning till att bo kvar i kommunen: vet inte	Alla	17%	20%	23%	18%
	Tjej	12%	18%	23%	17%
	Kille	23%	23%	23%	20%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

		Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 3.6. Anledning till att flytta tillbaka till kommunen*			
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: jobb	Alla	12%	12%
	Tjej	10%	10%
	Kille	14%	14%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: studier	Alla	2%	2%
	Tjej	2%	3%
	Kille	1%	2%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	10%	12%
	Tjej	11%	11%
	Kille	8%	13%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till släkt och familj	Alla	27%	29%
	Tjej	34%	37%
	Kille	22%	22%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till naturen	Alla	2%	4%
	Tjej	2%	5%
	Kille	2%	4%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till stan	Alla	0%	1%
	Tjej	0%	0%
	Kille	1%	1%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: lätt att få egen bostad	Alla	2%	2%
	Tjej	2%	3%
	Kille	2%	1%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	1%	1%
	Tjej	0%	1%
	Kille	1%	1%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: bättre miljö för mina barn att växa upp i	Alla	6%	9%
	Tjej	11%	10%
	Kille	3%	8%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: annat	Alla	4%	4%
	Tjej	4%	4%
	Kille	5%	4%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: vet inte	Alla	11%	9%
	Tjej	11%	10%
	Kille	10%	9%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektion är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Bland högstadieläverna planerar nästan alla att studera på gymnasiet efter avslutad grundskola. Anmärkningsvärt är att fler planerar att pendla till en annan kommun än att studera i en lokal gymnasieskola. En jämförelse mellan kommuner visar som förväntat att de stora kommunerna kommer att ha mindre utpendling och större inpendling av gymnasiestudenter.

Bland gymnasieeleverna syns det sammantaget inte några dramatiska skillnader mellan vad de *vill* göra och vad de *tror* att de kommer att göra efter gymnasiet. Fler än de som vill tror att de kommer att studera någonstans i Sverige eller jobba i närheten av där de bor nu. Fler vill åka utomlands jämfört med andelen som tror att de faktiskt kommer att göra det.

En tredjedel tror att de kommer att studera efter gymnasiet. Det är en lägre andel än den som enligt riksnittet kommer att studera vidare. Det är dock svårt att veta vilket tidsperspektiv eleverna har haft när de svarat. Om de avser tiden omedelbart efter att de tar studenten så är en tredjedel en rimlig andel. Andelen är i linje med de övriga tjugo kommunerna som använt LUPP-enkäten 2013.

Bland de gymnasieelever som tror att de kommer att jobba efter gymnasiet tror de flesta av dem att de kommer att stanna i kommunen eller i en kommun i närheten. Utmaningen för kommunen och regionen ligger i att möjliggöra för denna grupp samt den största gruppen, de som kommer att studera, att kunna stanna inom regionen eller att återvända med erfarenhet.

I tabell 3.3 redovisas ungdomarnas tro på om de kommer att flytta från kommunen, oavsett varför de nu skulle kunna göra det. Ungefär hälften tror att de kommer att lämna kommunen och en stor andel är osäkra. Bland skoleleverna är det endast en tiondel som tror att de inte kommer att flytta från kommunen. Skillnaderna mellan kommuner är inte särskilt stora men däremot finns betydande könsskillnader. Fler tjejer tror att de kommer att flytta.

Jobb och studier är den främsta anledningen till att flytta från kommunen. Framför allt tjejer säger även att de vill *prova på något nytt*. *Närheten till nära och kära* är anledningen till att vilja bo kvar i kommunen. En försvinnande liten andel har uppgett något annat skäl till att stanna, så kommunerna och Region Gävleborg har en utmaning i att göra det mer attraktivt att stanna. Jobbsituationen är inget som bidrar att vilja stanna i kommunen och då inte ens i Gävle som är en relativt stor stad. *Närhet till nära och kära* är även den främsta anledningen till att eventuellt flytta tillbaka till kommunen senare. *Jobb* kommer där som nästa alternativ i rangordningen, så en väl fungerande arbetsmarknad är sannolikt en framgångsfaktor för framtida kompetensförsörjning.

Arbetslivserfarenhet

Tabell 3.7-3.8.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 3.7. Yrkeserfarenhet					
Har ett extrajobb just nu	Alla	11%	11%	16%	20%
	Tjej	7%	10%	20%	23%
	Kille	15%	12%	14%	18%
Har inte ett extrajobb just nu men har försökt få ett	Alla	14%	13%	30%	28%
	Tjej	14%	13%	36%	33%
	Kille	14%	13%	25%	23%
Försökte aldrig att få ett extrajobb	Alla	75%	76%	54%	52%
	Tjej	80%	78%	44%	44%
	Kille	71%	75%	62%	59%
Hade ett sommarjobb i somras	Alla	19%	19%	45%	56%
	Tjej	15%	16%	47%	57%
	Kille	23%	22%	43%	54%
Hade inte ett sommarjobb men försökte få ett	Alla	10%	10%	26%	22%
	Tjej	10%	11%	28%	24%
	Kille	10%	10%	23%	21%
Försökte aldrig att få ett sommarjobb	Alla	71%	71%	30%	22%
	Tjej	75%	74%	24%	18%
	Kille	67%	68%	34%	26%

		Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 3.8. Sätt att få sommarjobb*			
Fick sommarjobb genom någon i egen familj	Alla	28%	26%
	Tjej	22%	22%
	Kille	34%	30%
Fick sommarjobb genom annan släkting eller andra som hen känner	Alla	11%	14%
	Tjej	15%	15%
	Kille	7%	12%
Fick sommarjobb genom arbetsförmedlingen	Alla	0%	1%
	Tjej	0%	1%
	Kille	0%	1%
Fick sommarjobb genom kommunen	Alla	5%	26%
	Tjej	3%	28%
	Kille	7%	24%
Fick sommarjobb genom utannonserad tjänst	Alla	2%	3%
	Tjej	2%	3%
	Kille	1%	2%
Fick sommarjobb genom att kontakta arbetsplatsen	Alla	19%	19%
	Tjej	22%	20%
	Kille	17%	17%
Fick sommarjobb på annat sätt	Alla	35%	12%
	Tjej	37%	10%
	Kille	33%	14%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Extrajobb och sommarjobb blir mer vanligt i gymnasiet enligt enkätsvaren. Bland högstadieungdomarna har en liten minoritet erfarenhet från sommarjobb eller har ett extrajobb.

För gymnasieeleverna har det stor betydelse vilken kommun de bor inom i länet. Frekvensen varierar mellan att 43 procent i Gävle har haft sommarjobb upp till 84 procent i Ljusdal. I Sandviken hade 45 procent sommarjobb den senaste sommaren. Sommarjobb är enligt tidigare studier en framgångsfaktor för kommande etablering på arbetsmarknaden. En personlig kontakt är inom kommunen det vanligaste sättet att få ett sommarjobb men samtidigt fick många jobb genom att kontakta arbetsplatsen. De kommunala satsningarna på sommarjobb har gjort ett tydligt avtryck i undersökningen när ungefär hälften av gymnasieungdomarna i Hudiksvall och Ljusdal har haft sommarjobb via kommunen, medan endast några procent fick jobbet från kommunen i Gävle och Sandviken.

Det kan bli vanligare med eget företag

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 3.9. Inställning till eget företagande					
Kan tänka sig att starta eget företag i framtiden	Alla	48%	48%	55%	53%
	Tjej	51%	49%	49%	51%
	Kille	45%	48%	60%	55%
Kan inte tänka sig att starta eget företag	Alla	8%	9%	11%	9%
	Tjej	7%	9%	13%	9%
	Kille	10%	10%	10%	9%
Osäker på om hen kan tänka sig att starta eget företag	Alla	44%	42%	34%	38%
	Tjej	43%	42%	38%	40%
	Kille	45%	42%	31%	35%
Någon av föräldrarna har ett eget företag	Alla	26%	25%	20%	28%
	Tjej	24%	24%	17%	28%
	Kille	27%	27%	22%	27%

Attityden till eget företagande är god. Omkring hälften, oavsett kommun och könstillhörighet, kan tänka sig att starta eget företag i framtiden. I Sandviken är det liksom i länet tio procent som ser eget företagande som en otänkbar framtid.

Framtidstro

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 3.11. Framtidstro					
Uppfattning om framtiden för egen del (medelvärde, 1 är negativt och 7 är positivt)	Alla	5,7	5,7	5,6	5,6
	Tjej	5,7	5,7	5,6	5,6
	Kille	5,7	5,7	5,6	5,6

Den abstrakta frågan rörande uppfattning om den egna framtiden är svår att tolka bättre än med en känsla. Swecos uppfattning är att framtidstro är mycket god när ungdomarna, oavsett könstillhörighet eller bostadsort, har en framtidstro som ligger nära en sexa av maximalt sju. Sandviken ligger på en nivå som är exakt lika som länets och inga skillnader finns mellan killar och tjejer.

Fokusområde 4. Fritid med kultur

Utblick: Fritidens betydelse för individ och samhälle

Fritiden utgör en betydelsefull del av människors liv. Inte bara för det värde som aktiviteterna representerar i sig, utan också för att hur individen väljer att tillbringa sin fritid påverkar livet även på andra områden. Fritiden har fått en allt större betydelse där idealet idag är en aktiv fritid där individen ges möjlighet att utveckla sig själv, engagera sig och få värdefulla erfarenheter. Vad som är möjligt att göra på den fritiden bestäms mycket av de resurser individen har tillgång till. Fritiden kan också utgöra en central aspekt av människors identitet.

Fritiden kan med andra ord betraktas som en investering, medveten eller omedveten, för framtiden. Motsatsen till detta skulle vara att fritiden endast fungerar som konsumtion, med litet värde för framtiden. Tidigare var utbildning ett av de tydligaste särskiljande dragen i ungdomsgruppen. Idag har valet av fritidsaktiviteter och kamrater kommit att spela en större roll i ungdomars profilering.²⁰

Forskning från Örebro universitet visar att ungdomar som idrottar²¹ trivs bättre i skolan, har ökad självkänsla och får minskad risk att drabbas av depression. Vidare dricker idrottande ungdomar mindre alkohol och begår färre brott än jämnåriga ungdomar som inte idrottar eller är engagerade i föreningar. Forskningsresultaten visar också att ungdomar som börjar med en idrott vänder sin utveckling. Depressiva symptom minskar markant och ungdomarna får en bättre självkänsla. De trivs bättre i skolan och undviker att hamna i problem med lagen. Däremot visade det sig att ungdomar som lägger av med idrotten gick i motsatt riktning. Ungdomar som slutade med idrott fick i större utsträckning problem med depression, alkohol och brottslighet. De uppvisade till och med sämre resultat än ungdomar som aldrig hade idrottat.²²

En annan undersökning av Ungdomsstyrelsen visade att stora andelar unga upplever att de till följd av det egna kulturutövandet hade förbättrat sitt självförtroende, utvecklat sin förmåga till empati, fått nya vänner, en bättre hälsa samt bättre skolresultat. Denna positiva självskattning gällde både tjejer och killar. De upplevda positiva konsekvenserna av kulturutövandet var särskilt starka för hälsa²³. Sweco vill understryka att kultur inte nödvändigtvis är en fritidssyssla, men i den här undersökningen är kulturfrågorna kopplade till fritid. Kultur är också ett betydande inslag i många ungas fritid.

²⁰ Johnsson, G, Rotad, rotlös, rastlös – Ung mobilitet i tid och rum, 2003, Umeå universitet.

²¹ Med detta menas att ungdomarna deltar i organiserad idrott. Det vill säga där det finns vuxnas närvaro, regelbundna och schemalagda träffar och utvecklande aktiviteter.

²² Özdemir M, Stattin H, Är idrott nyttigt? 2012, SISU.

²³ Ungdomsstyrelsen, NÄR VAR HUR om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden, 2011.

Begränsningar i fritiden

Tabell 4.1-4.2.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.1. Tid till fritid					
Har för mycket fritid	Alla	11%	13%	12%	8%
	Tjej	11%	11%	9%	5%
	Kille	12%	15%	14%	12%
Har lagom med fritid	Alla	60%	60%	54%	54%
	Tjej	56%	58%	50%	50%
	Kille	64%	62%	57%	59%
Har för lite fritid	Alla	28%	27%	34%	37%
	Tjej	33%	31%	41%	45%
	Kille	24%	23%	29%	29%

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.2. Begränsningar i fritiden					
Det finns mycket att göra på fritiden	Alla	70%	72%	50%	59%
	Tjej	67%	68%	45%	57%
	Kille	73%	76%	53%	62%
Har det senaste halvåret inte kunnat följa med kompisar på något p.g.a. ekonomi	Alla	30%	26%	43%	40%
	Tjej	35%	30%	55%	46%
	Kille	25%	22%	34%	34%
Det finns något som hen skulle vilja göra på sin fritid, som många andra gör, men som hen/familjen inte har råd med	Alla	13%	12%	17%	15%
	Tjej	15%	13%	23%	15%
	Kille	11%	11%	13%	15%

De flesta oavsett ålder anser att de har lagom med fritid. Något fler tjejer än killar anser att de har för lite fritid. Fritidsutbudet verkar vara godkänt för de flesta. Ekonomin sätter dessvärre stopp för en del aktiviteter. De ekonomiska begränsningarna blir vanligare med åldern och i Sandviken är problemen vanligare bland tjejer.

Platser för fritid

Tabell 4.3.-4.4.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.3. Fritidens arenor					
Plats att träffa kompisar: hemma hos varandra	Alla	79%	78%	76%	79%
	Tjej	85%	85%	81%	84%
	Kille	73%	70%	72%	74%
Plats att träffa kompisar: på ett café	Alla	2%	3%	7%	13%
	Tjej	3%	5%	12%	21%
	Kille	1%	2%	2%	5%
Plats att träffa kompisar: på ett ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande	Alla	6%	10%	2%	4%
	Tjej	5%	9%	2%	2%
	Kille	7%	10%	3%	5%
Plats att träffa kompisar: i en idrottshall/sporthall eller på annat ställe i samband med idrott	Alla	21%	21%	22%	18%
	Tjej	20%	16%	15%	13%
	Kille	21%	26%	27%	23%
Plats att träffa kompisar: utomhus	Alla	38%	25%	25%	18%
	Tjej	30%	18%	13%	11%
	Kille	45%	31%	35%	26%
Plats att träffa kompisar: i en föreningslokal	Alla	0%	1%	1%	2%
	Tjej	0%	0%	0%	2%
	Kille	1%	1%	1%	2%
Plats att träffa kompisar: i galleria eller i köpcentrum	Alla	8%	9%	10%	7%
	Tjej	17%	17%	20%	12%
	Kille	0%	1%	2%	2%
Plats att träffa kompisar: i centrum/på stan	Alla	13%	20%	13%	18%
	Tjej	14%	24%	20%	23%
	Kille	12%	16%	9%	14%
Plats att träffa kompisar: på en restaurang, pub, bar eller liknande	Alla			7%	6%
	Tjej			8%	6%
	Kille			6%	6%
Plats att träffa kompisar: någon annanstans	Alla	12%	11%	9%	10%
	Tjej	9%	8%	6%	6%
	Kille	15%	14%	12%	13%

Hemma hos varandra är den klart vanligaste platsen att träffa kompisar. Att träffas i en *idrottshall* eller *på stan* är också vanligt. För killar är idrottshallen en vanligare markering medan att träffas på stan eller i ett köpcentrum/galleria är vanligare bland tjejer. Att träffas i ett *ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande* är inte särskilt vanligt i någon grupp i Sandviken.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.4. Utlandserfarenhet					
Har under de senaste 12 månaderna gjort utlandsresa som varat minst en vecka	Alla	51%	49%	50%	50%
	Tjej	51%	51%	51%	54%
	Kille	51%	47%	50%	47%

Hälften av ungdomarna har gjort en längre utlandsresa det senaste året. Att göra utlandsresor brukar vara en indikator på välbefinnande. Sandviken ligger på samma nivå som länet och länet ligger ungefär tio procentenheter under snittet för övriga kommuner som gjort LUPP 2013.

Så här frekvent utövas aktiviteterna

Tabell 4.5-4.11.

Frekvenserna i de följande tabellerna redovisas finare fördelat jämfört med frekvenser i tidigare tabeller. Anledningen till det är att aktiviteternas karaktär är mycket olika trots att de har haft liknande struktur i frågeformuläret. Det handlar i flera fall även om för kommunen betydande och resurskrävande aktiviteter, exempelvis frågor kopplade till idrott och idrottsanläggningar.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.5. Motion på fritiden					
Tränar och blir andfådd eller svettas minst en gång/vecka	Alla	84%	85%	81%	80%
	Tjej	86%	83%	84%	78%
	Kille	82%	87%	78%	82%
Tränar och blir andfådd eller svettas minst en gång/månad	Alla	10%	10%	12%	12%
	Tjej	10%	11%	9%	14%
	Kille	10%	8%	14%	10%
Tränar och blir andfådd eller svettas mindre ofta än en gång/månad	Alla	6%	6%	7%	8%
	Tjej	4%	6%	7%	8%
	Kille	8%	6%	8%	7%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.6. Idrott och motion						
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Total	13%	14%	16%	12%
	Varje vecka		41%	44%	27%	29%
	Varje månad		2%	2%	3%	3%
	Varje år		3%	3%	3%	6%
	Aldrig		42%	36%	50%	50%
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Tjej	9%	11%	12%	8%
	Varje vecka		48%	48%	29%	33%
	Varje månad		2%	2%	4%	3%
	Varje år		4%	3%	5%	6%
	Aldrig		37%	37%	50%	50%
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Kille	16%	17%	18%	17%
	Varje vecka		34%	40%	25%	25%
	Varje månad		2%	3%	3%	2%
	Varje år		3%	3%	2%	5%
	Aldrig		45%	36%	51%	51%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Total	15%	14%	15%	14%
	Varje vecka		47%	46%	50%	52%
	Varje månad		15%	17%	13%	14%
	Varje år		5%	6%	5%	7%
	Aldrig		18%	17%	16%	13%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Tjej	18%	14%	13%	13%
	Varje vecka		45%	45%	55%	54%
	Varje månad		16%	19%	13%	15%
	Varje år		4%	6%	7%	7%
	Aldrig		17%	15%	13%	11%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Kille	12%	13%	17%	15%
	Varje vecka		50%	47%	46%	49%
	Varje månad		13%	15%	14%	12%
	Varje år		6%	7%	4%	8%
	Aldrig		19%	18%	19%	16%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.6. Idrott och motion forts.						
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Total	3%	3%	2%	2%
	Varje vecka		17%	18%	18%	12%
	Varje månad		21%	21%	17%	19%
	Varje år		28%	28%	33%	37%
	Aldrig		31%	30%	29%	30%
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Tjej	1%	2%	1%	0%
	Varje vecka		16%	15%	16%	9%
	Varje månad		20%	22%	12%	17%
	Varje år		31%	29%	36%	41%
	Aldrig		32%	32%	35%	33%
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Kille	4%	4%	4%	3%
	Varje vecka		19%	22%	20%	15%
	Varje månad		22%	21%	20%	21%
	Varje år		26%	26%	31%	34%
	Aldrig		30%	28%	24%	27%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.7. Kulturutövande						
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Total	10%	7%	8%	7%
	Varje vecka		11%	8%	6%	10%
	Varje månad		8%	9%	10%	9%
	Varje år		6%	8%	9%	9%
	Aldrig		64%	68%	66%	64%
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Tjej	19%	12%	15%	10%
	Varje vecka		15%	13%	11%	15%
	Varje månad		14%	13%	14%	13%
	Varje år		9%	11%	15%	12%
	Aldrig		44%	51%	45%	50%
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Kille	2%	2%	3%	4%
	Varje vecka		6%	3%	3%	4%
	Varje månad		4%	4%	7%	5%
	Varje år		4%	4%	4%	6%
	Aldrig		84%	86%	83%	80%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.7. Kulturutövande forts.						
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Total	18%	20%	17%	19%
	Varje vecka		20%	23%	20%	18%
	Varje månad		12%	11%	13%	12%
	Varje år		9%	11%	10%	12%
	Aldrig		42%	35%	40%	39%
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Tjej	26%	30%	20%	22%
	Varje vecka		24%	28%	27%	24%
	Varje månad		15%	14%	16%	13%
	Varje år		9%	8%	14%	13%
	Aldrig		27%	20%	22%	28%
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Kille	10%	10%	15%	16%
	Varje vecka		16%	18%	14%	13%
	Varje månad		9%	8%	10%	10%
	Varje år		10%	13%	7%	10%
	Aldrig		56%	51%	53%	51%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Total	2%	1%	1%	2%
	Varje vecka		30%	26%	8%	8%
	Varje månad		9%	11%	9%	8%
	Varje år		17%	20%	21%	25%
	Aldrig		42%	43%	61%	57%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Tjej	2%	1%	2%	1%
	Varje vecka		32%	27%	2%	5%
	Varje månad		7%	10%	9%	8%
	Varje år		18%	20%	29%	29%
	Aldrig		41%	41%	59%	57%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Kille	2%	2%	1%	3%
	Varje vecka		28%	24%	12%	12%
	Varje månad		11%	11%	9%	8%
	Varje år		16%	19%	15%	20%
	Aldrig		44%	45%	63%	57%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.8 Kulturkonsumtion						
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Total	20%	18%	11%	10%
	Varje vecka		25%	23%	16%	18%
	Varje månad		21%	20%	20%	20%
	Varje år		15%	17%	24%	27%
	Aldrig		19%	21%	29%	25%
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Tjej	27%	25%	13%	11%
	Varje vecka		26%	26%	23%	22%
	Varje månad		22%	21%	25%	25%
	Varje år		11%	15%	23%	27%
	Aldrig		15%	13%	16%	15%
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Kille	14%	11%	9%	9%
	Varje vecka		24%	20%	10%	14%
	Varje månad		20%	20%	16%	16%
	Varje år		20%	20%	25%	28%
	Aldrig		24%	29%	39%	35%
Besöker bibliotek	Varje dag	Total	2%	1%	1%	1%
	Varje vecka		11%	8%	6%	6%
	Varje månad		27%	22%	15%	17%
	Varje år		32%	36%	38%	38%
	Aldrig		28%	33%	40%	38%
Besöker bibliotek	Varje dag	Tjej	1%	1%	1%	1%
	Varje vecka		14%	10%	6%	7%
	Varje månad		30%	26%	22%	20%
	Varje år		35%	37%	41%	43%
	Aldrig		20%	26%	31%	29%
Besöker bibliotek	Varje dag	Kille	3%	2%	1%	2%
	Varje vecka		7%	5%	5%	5%
	Varje månad		24%	19%	10%	13%
	Varje år		29%	35%	36%	33%
	Aldrig		36%	40%	48%	47%
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppväsning/museum/utställning/bio	Varje dag	Total	1%	0%	0%	1%
	Varje vecka		1%	2%	2%	1%
	Varje månad		24%	21%	24%	24%
	Varje år		49%	53%	50%	55%
	Aldrig		25%	23%	25%	19%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.8 Kulturkonsumtion forts.						
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppvisning/museum/utställning/bio	Varje dag	Tjej	1%	0%	0%	0%
	Varje vecka		2%	2%	3%	1%
	Varje månad		23%	23%	29%	25%
	Varje år		52%	59%	53%	61%
	Aldrig		22%	15%	15%	13%
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppvisning/museum/utställning/bio	Varje dag	Kille	1%	0%	1%	2%
	Varje vecka		0%	2%	1%	1%
	Varje månad		25%	20%	19%	23%
	Varje år		46%	47%	47%	49%
	Aldrig		28%	31%	33%	25%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.9. Medborgerligt engagemang						
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Total	1%	1%	1%	2%
	Varje vecka		8%	6%	4%	6%
	Varje månad		7%	9%	5%	7%
	Varje år		17%	18%	13%	15%
	Aldrig		67%	66%	77%	70%
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Tjej	1%	1%	0%	1%
	Varje vecka		8%	6%	3%	7%
	Varje månad		6%	9%	7%	8%
	Varje år		22%	20%	15%	15%
	Aldrig		64%	64%	74%	70%
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Kille	1%	1%	1%	2%
	Varje vecka		9%	7%	4%	5%
	Varje månad		8%	8%	3%	7%
	Varje år		12%	15%	12%	15%
	Aldrig		70%	69%	80%	70%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 4.10. Friluftsliv						
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Total	6%	5%	3%	4%
	Varje vecka		14%	14%	13%	11%
	Varje månad		21%	25%	20%	21%
	Varje år		35%	34%	40%	40%
	Aldrig		23%	22%	23%	25%
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Tjej	8%	5%	5%	4%
	Varje vecka		14%	12%	13%	10%
	Varje månad		17%	21%	20%	20%
	Varje år		38%	36%	40%	39%
	Aldrig		23%	26%	22%	27%
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Kille	4%	5%	2%	3%
	Varje vecka		14%	16%	14%	12%
	Varje månad		26%	30%	20%	22%
	Varje år		33%	31%	40%	40%
	Aldrig		23%	18%	25%	22%

			Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
4.11. Övrig fritidsaktivitet						
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Total	1%	3%	1%	1%
	Varje vecka		14%	16%	3%	3%
	Varje månad		10%	11%	4%	4%
	Varje år		17%	17%	9%	11%
	Aldrig		59%	53%	83%	80%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Tjej	1%	2%	0%	0%
	Varje vecka		13%	15%	1%	2%
	Varje månad		9%	10%	2%	3%
	Varje år		14%	17%	8%	10%
	Aldrig		63%	57%	88%	85%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Kille	1%	4%	2%	2%
	Varje vecka		14%	18%	5%	5%
	Varje månad		10%	12%	6%	6%
	Varje år		20%	17%	9%	12%
	Aldrig		55%	49%	78%	75%

Idrott och motion utövas mycket frekvent. En majoritet av ungdomarna motionerar varje vecka. Inga märkvärdiga skillnader finns mellan tjejer och killar eller mellan kommuner.

Kulturutövande är enligt svaren främst för tjejer. Om vi ser till den andel som *aldrig* utövar de kulturformer som det frågas om i enkäten skiljer det flera tiotals procentenheter mellan killar och tjejer, bortsett från hantverket där det är mer jämnt. Även inom kulturkonsumtion är tjejer oavsett ålder mer aktiva.

Det aktiva föreningsengagemanget är jämnt fördelat mellan grupperna avseende såväl ålder som könstillhörighet.

Att gå på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande är främst något för de yngsta. En ansenlig del av eleverna i årskurs åtta går till dylikt ställe åtminstone någon gång per månad.

Friluftaktiviteter utövas åtminstone någon gång per månad av ungefär 40 procent av kommunens unga i de olika ålderskategorierna. Inga skillnader finns där mellan tjejer och killar.

Fokusområde 5. Tryggt och säkert

Utblick: Trygghet i skolan och i övriga samhället

I den regionala utvecklingsstrategin står att ”Människor som präglas av öppenhet, respekt, tid att lyssna, vilja att lära samt strävan att förstå ger förmåga och kraft till handling. Genom att tillsammans skapa inkluderande, kreativa och tillåtande miljöer för alla som bor, vistas och verkar i regionen bidrar vi till att alla människor känner sig motiverade att sträva efter den utvecklingsnivå som ger förutsättningar att nå sin egen fulla potential. Därigenom motverkas utanförskap och de sociala risker det medför”.²⁴

En bra skol- och arbetsmiljö, en innehållsrik fritid och goda relationer till andra människor är viktiga. Hur vi blir bemötta av andra människor har betydelse för hälsan både här och nu och i ett längre perspektiv. I grundskolans läroplan beskrivs personlig trygghet och självkänsla som något som grundläggs i hemmet men som även skolan har en viktig roll i. Vidare ska varje elev, enligt både grund- och gymnasieskolans läroplaner, möta respekt för sin person och sitt arbete. Sedan 2006 gäller lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagen ställer krav på att skolan ska föra ett målinriktat arbete för att motverka alla former av kränkande behandling. Varje skola är inte bara skyldig att årligen upprätta en likabehandlingsplan utan måste också utreda och förhindra förekomst av kränkningar. Från och med 1 juli 2011 ingår dessa skrivelser i skollagen.²⁵

En aspekt av rättstryggheten, utöver faktisk utsatthet för brott, är oro för att utsättas för brott. Andelen unga i åldern 16–24 år som upplevde otrygghet eller oro för att utsättas för brott (såväl våldsbrott som allvarligare egendomsbrott) minskade under perioden 2006–2011, enligt Brås nationella trygghetsundersökning. År 2011 uppgav exempelvis 16 procent att de kände sig mycket eller ganska otrygga vid utevistelse sent på kvällen och 4 procent att de undviker att gå ut på grund av otrygghet. Motsvarande siffror 2006 var 22 respektive 5 procent.²⁶

Upplevda problem

Tabell 5.1-5.2.

Tabell 5.1. Upplevda problem i skolan		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Mobbning är ett problem i skolan*	Alla	26%	18%	11%	9%
	Tjej	28%	16%	10%	9%
	Kille	23%	19%	12%	10%

²⁴ Region Gävleborg, NYA MÖJLIGHETER Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020.

²⁵ Skollag (2010:800), Lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

²⁶ Ibid.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 5.1. Upplevda problem i skolan forts.					
Främlingsfientlighet är ett problem i skolan*	Alla	16%	12%	12%	11%
	Tjej	19%	12%	11%	10%
	Kille	13%	13%	12%	11%
Sexuella trakasserier är ett problem i skolan*	Alla	8%	10%	7%	7%
	Tjej	10%	9%	9%	7%
	Kille	6%	11%	6%	7%
Elever och lärare bemöter varandra med respekt*	Alla	63%	68%	69%	76%
	Tjej	67%	69%	64%	77%
	Kille	59%	67%	72%	76%
Våld är ett problem i skolan*	Alla	16%	12%	7%	6%
	Tjej	16%	10%	5%	4%
	Kille	15%	14%	9%	7%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 5.2. Upplevelser det senaste halvåret					
Har inte vågat gå ut	Alla	9%	7%	8%	8%
	Tjej	15%	10%	17%	13%
	Kille	3%	3%	2%	2%
Någon har hotat	Alla	13%	9%	11%	10%
	Tjej	12%	9%	11%	10%
	Kille	13%	10%	11%	10%
Någon har stulit	Alla	13%	9%	11%	10%
	Tjej	10%	9%	8%	9%
	Kille	15%	9%	13%	11%
Har blivit utsatt för misshandel	Alla	5%	3%	2%	3%
	Tjej	4%	2%	3%	2%
	Kille	6%	3%	1%	3%
Har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	Alla	1%	3%	1%	2%
	Tjej	2%	3%	2%	3%
	Kille	1%	2%	1%	1%
Inget av detta har hänt under det senaste halvåret	Alla	70%	76%	70%	73%
	Tjej	70%	76%	70%	72%
	Kille	70%	77%	70%	74%

Andelarna som upplever problem i skolan är låga, men i de här fallen handlar det om frågor som bör tas på allvar även om en minoritet upplever problemen. Enligt de listade negativa upplevelserna i tabell 5.2. är det nära en tredjedel av killarna och tjejerna som blivit utsatta för något.

Trygghet på olika platser

Tabell 5.3-5.5.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 5.3. Trygghet i hemmet					
Alltid trygg: i hemmet	Alla	87%	89%	91%	91%
	Tjej	84%	86%	87%	89%
	Kille	90%	91%	94%	93%
Oftast trygg: i hemmet	Alla	12%	10%	7%	8%
	Tjej	15%	13%	10%	9%
	Kille	9%	7%	4%	6%
Inte trygg: i hemmet	Alla	1%	1%	2%	2%
	Tjej	1%	2%	3%	2%
	Kille	1%	1%	2%	1%
Alltid trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	45%	53%	56%	59%
	Tjej	30%	42%	37%	42%
	Kille	59%	64%	72%	76%
Oftast trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	45%	39%	30%	32%
	Tjej	51%	46%	40%	45%
	Kille	39%	32%	23%	19%
Inte trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	10%	8%	13%	9%
	Tjej	18%	12%	23%	14%
	Kille	3%	4%	6%	5%
Alltid trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	82%	84%	85%	85%
	Tjej	79%	80%	75%	80%
	Kille	85%	88%	93%	91%
Oftast trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	17%	15%	14%	13%
	Tjej	20%	19%	24%	19%
	Kille	14%	11%	5%	8%
Inte trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	1%	2%	1%	2%
	Tjej	1%	1%	1%	1%
	Kille	1%	2%	2%	2%

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 5.4. Trygghet i skolan					
Alltid trygg: på väg till eller från skolan	Alla	72%	76%	83%	83%
	Tjej	65%	70%	71%	76%
	Kille	79%	82%	92%	90%
Oftast trygg: på väg till eller från skolan	Alla	26%	21%	15%	16%
	Tjej	34%	27%	27%	23%
	Kille	19%	16%	6%	9%
Inte trygg: på väg till eller från skolan	Alla	1%	2%	2%	1%
	Tjej	1%	3%	2%	2%
	Kille	2%	2%	2%	1%
Alltid trygg: i klassrummet*	Alla	74%	75%	83%	85%
	Tjej	70%	69%	72%	79%
	Kille	78%	80%	91%	90%
Oftast trygg: i klassrummet*	Alla	24%	22%	14%	14%
	Tjej	29%	28%	24%	19%
	Kille	19%	17%	7%	8%
Inte trygg: i klassrummet*	Alla	2%	3%	3%	1%
	Tjej	1%	3%	4%	1%
	Kille	3%	3%	2%	1%
Alltid trygg: på rasterna i skolan*	Alla	68%	70%	79%	83%
	Tjej	67%	66%	69%	79%
	Kille	70%	74%	86%	88%
Oftast trygg: på rasterna i skolan*	Alla	29%	27%	18%	15%
	Tjej	30%	31%	28%	19%
	Kille	27%	23%	12%	10%
Inte trygg: på rasterna i skolan*	Alla	3%	3%	3%	2%
	Tjej	2%	3%	3%	2%
	Kille	3%	3%	2%	2%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Lännet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Lännet
Tabell 5.5. Trygghet på fritiden					
Alltid trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	59%	58%	58%	62%
	Tjej	54%	51%	47%	55%
	Kille	63%	65%	66%	69%
Oftast trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	30%	33%	32%	28%
	Tjej	36%	40%	43%	35%
	Kille	25%	27%	24%	21%
Inte trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	11%	9%	10%	10%
	Tjej	9%	9%	10%	10%
	Kille	12%	8%	10%	10%
Alltid trygg: på stan eller i centrum	Alla	48%	50%	49%	51%
	Tjej	37%	40%	33%	37%
	Kille	59%	60%	61%	65%
Oftast trygg: på stan eller i centrum	Alla	47%	45%	45%	43%
	Tjej	59%	55%	59%	56%
	Kille	36%	36%	34%	31%
Inte trygg: på stan eller i centrum	Alla	5%	5%	7%	6%
	Tjej	5%	5%	9%	7%
	Kille	5%	4%	5%	4%
Alltid trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	43%	48%	54%	55%
	Tjej	31%	35%	34%	40%
	Kille	55%	62%	70%	71%
Oftast trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	50%	46%	41%	40%
	Tjej	60%	58%	59%	53%
	Kille	40%	34%	28%	26%
Inte trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	7%	6%	5%	5%
	Tjej	9%	7%	7%	7%
	Kille	6%	5%	2%	3%
Alltid trygg: på nätet	Alla	50%	50%	59%	56%
	Tjej	33%	32%	40%	38%
	Kille	66%	68%	74%	75%
Oftast trygg: på nätet	Alla	43%	43%	32%	36%
	Tjej	56%	57%	45%	51%
	Kille	30%	28%	21%	20%
Inte trygg: på nätet	Alla	7%	7%	9%	8%
	Tjej	11%	11%	15%	11%
	Kille	3%	4%	5%	4%
Alltid trygg: på uteställen	Alla			54%	52%
	Tjej			38%	38%
	Kille			66%	67%
Oftast trygg: på uteställen	Alla			41%	42%
	Tjej			56%	55%
	Kille			28%	28%
Inte trygg: på uteställen	Alla			6%	6%
	Tjej			6%	8%
	Kille			6%	5%

Tryggheten på olika platser skiljer sig inte nämnvärt mellan ålderskategorierna, men när det handlar om att inte ha vågat gå ut så är tjejer mer utsatta än killar. Liknande siffror framträder när frågan om trygghet i bostadsområdet under kvällstid redovisas. Skillnader mellan killar och tjejer framträder mellan värderingsstegen *alltid trygg* och *oftast trygg*. Det är fler killar än tjejer som markerar att de alltid är trygga, så en viss skillnad i trygghet finns, även om den inte är särskilt tydlig bland de som markerat att de inte är trygga.

Utsatt för mobbning och kränkning

Tabell 5.6-5.10.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 5.6. Utsatthet för mobbning					
Har blivit mobbad eller utfryst det senaste halvåret	Alla	20%	17%	8%	8%
	Tjej	26%	22%	12%	9%
	Kille	14%	12%	5%	6%

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 5.7. Plats eller sammanhang för mobbningen**					
I hemmet	Alla	1%	1%	1%	1%
	Tjej	1%	2%	2%	1%
	Kille	0%	0%	1%	1%
I någon annans bostad	Alla	1%	1%	0%	1%
	Tjej	0%	1%	0%	1%
	Kille	0%	1%	0%	0%
I mitt bostadsområde på dagen	Alla	1%	1%	0%	0%
	Tjej	1%	0%	1%	0%
	Kille	1%	0%	0%	0%
I mitt bostadsområde på kvällen	Alla	1%	1%	0%	0%
	Tjej	1%	0%	0%	0%
	Kille	1%	0%	0%	0%
På väg till eller från skolan	Alla	1%	2%	1%	1%
	Tjej	2%	2%	2%	1%
	Kille	1%	1%	0%	1%

Tabell 5.7. Plats eller sammanhang för mobbningen** forts.		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
I klassrummet*	Alla	8%	6%	4%	3%
	Tjej	12%	9%	9%	4%
	Kille	4%	4%	1%	2%
På rasterna i skolan*	Alla	14%	11%	5%	4%
	Tjej	18%	15%	7%	5%
	Kille	10%	7%	3%	3%
På träningen	Alla	2%	1%	1%	1%
	Tjej	2%	2%	2%	1%
	Kille	2%	1%	1%	1%
I en föreningslokal	Alla	1%	1%	0%	0%
	Tjej	1%	0%	0%	0%
	Kille	1%	0%	0%	0%
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	1%	1%	0%	0%
	Tjej	1%	2%	0%	0%
	Kille	1%	1%	0%	0%
På ett uteställe	Alla	1%	1%	0%	0%
	Tjej	1%	1%	1%	0%
	Kille	0%	1%	0%	0%
Ute på stan eller i centrum	Alla	2%	1%	0%	1%
	Tjej	2%	2%	1%	1%
	Kille	1%	1%	0%	1%
På buss, tåg eller liknande	Alla	1%	1%	0%	1%
	Tjej	1%	1%	1%	1%
	Kille	0%	1%	0%	1%
På nätet/i mobilen	Alla	8%	6%	2%	3%
	Tjej	12%	10%	4%	3%
	Kille	3%	2%	1%	2%
Annan plats	Alla	4%	3%	1%	1%
	Tjej	6%	4%	2%	1%
	Kille	2%	2%	1%	1%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2	
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet	
Tabell 5.8. Utsatt för orättvis behandling på ett sätt så att hen har mått riktigt dåligt (senaste halvåret)		Alla	7%	8%	7%	6%
		Tjej	9%	10%	8%	8%
		Kille	5%	5%	6%	5%
Flera gånger		Alla	36%	30%	25%	28%
		Tjej	38%	34%	31%	33%
		Kille	34%	25%	20%	21%
Någon gång		Alla	57%	63%	69%	66%
		Tjej	53%	55%	61%	59%
		Kille	61%	71%	74%	74%
Aldrig		Alla	7%	8%	7%	6%
		Tjej	9%	10%	8%	8%
		Kille	5%	5%	6%	5%

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2	
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet	
Tabell 5.9. Orättvist behandlad av**		Alla	2%	2%	5%	3%
		Tjej	3%	2%	8%	5%
		Kille	1%	1%	2%	1%
Sjukvården		Alla	3%	2%	3%	2%
		Tjej	1%	1%	2%	2%
		Kille	3%	2%	4%	3%
Polisen/rättsväsendet		Alla	2%	2%	2%	1%
		Tjej	2%	3%	2%	1%
		Kille	2%	1%	1%	1%
Socialtjänsten		Alla	3%	1%	1%	1%
		Tjej	2%	1%	2%	1%
		Kille	3%	1%	1%	1%
Organisation eller förening		Alla	11%	10%	10%	9%
		Tjej	8%	11%	17%	11%
		Kille	13%	9%	5%	7%
Skolans personal*		Alla	16%	14%	12%	8%
		Tjej	18%	18%	19%	10%
		Kille	13%	10%	7%	7%
Andra elever*		Alla	16%	12%	11%	14%
		Tjej	23%	18%	14%	18%
		Kille	9%	7%	8%	10%
Annan person		Alla	8%	7%	6%	7%
		Tjej	8%	8%	4%	9%
		Kille	6%	5%	8%	6%
Annat		Alla	8%	7%	6%	7%
		Tjej	8%	8%	4%	9%
		Kille	6%	5%	8%	6%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektion är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

En av fem bland högstadiel eleverna upplever att de blivit mobbade eller utfrysta det senaste halvåret. Den andelen är halverad i gymnasiegruppen. Tjejer är betydligt mer utsatta än killar. De platser där mobbningen äger rum är i *skolmiljö* samt *på nätet eller i mobilen*. Övriga platser är betydligt mer fria från mobbning vilket är bra med tanke på att många ägnar mycket tid i exempelvis idrottsanläggningar eller i på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. Inga större skillnader finns mellan länets kommuner.

		Åk 8	Åk 8	Åk 2	Åk 2
		Sandviken	Länet	Sandviken	Länet
Tabell 5.10. Orsak till orättvis behandling**					
Bakgrund/hudfärg	Alla	1%	2%	3%	3%
	Tjej	1%	2%	2%	1%
	Kille	2%	2%	4%	4%
Kön/könsidentitet	Alla	1%	1%	1%	2%
	Tjej	1%	1%	2%	3%
	Kille	2%	1%	1%	1%
Sexuell läggning	Alla	2%	1%	1%	1%
	Tjej	2%	1%	2%	1%
	Kille	1%	1%	1%	1%
Ålder	Alla	3%	2%	3%	2%
	Tjej	4%	3%	5%	3%
	Kille	1%	1%	2%	2%
Utseende	Alla	12%	8%	6%	5%
	Tjej	17%	11%	10%	5%
	Kille	6%	6%	2%	4%
Funktionsnedsättning	Alla	2%	2%	1%	2%
	Tjej	2%	2%	2%	2%
	Kille	2%	1%	0%	1%
Religion	Alla	1%	1%	0%	1%
	Tjej	2%	1%	1%	1%
	Kille	0%	1%	0%	1%
Annat	Alla	20%	17%	17%	18%
	Tjej	23%	24%	23%	24%
	Kille	17%	10%	13%	12%
Vet inte	Alla	10%	9%	6%	6%
	Tjej	10%	10%	8%	8%
	Kille	10%	7%	4%	5%

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Andelen som blivit utsatt för orättvis behandling så att hen mått riktigt dåligt är så hög som över en tredjedel i samtliga åldrar. Något fler tjejer än killar har upplevt detta men inga större skillnader finns mellan kommuner. *Utseende*, *annat* eller *vet inte* är de vanliga orsakerna till orättvis behandling, så det är rimligt att det finns en mycket bred variation av orsaker och de ligger inte inom det som enligt diskrimineringslagstiftningen är diskrimineringsgrundande. Diskrimineringsgrunderna är etnicitet, religion, kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck. De som behandlar orättvist är främst *andra elever*, *annan person* och i vissa fall *skolpersonal*.

6. Förändringar i ungas situation

I det här kapitlet lyfter vi nyckelvariabler från de fokusområden som vi redovisat. Vi jämför enkätsvaren från år 2013 med svaren från år 2010.

Valet av frågor för jämförelse har utgått från att de är centrala inom sitt område, de kan fungera som indikatorer för åtgärder och att de är mätbara. Mätbarheten bygger på att frågorna finns med i aktuella årgångar och att frågorna inte är omstrukturerade så mycket att det inte går att jämföra. Frågor som tidigare fanns med i LUPP och som var centrala för regionen men som inte längre ställs är:

- *Planerad utbildningsnivå* samt
- *Var ungdomarna helst vill bo om tio år*

Frågor som är viktiga för regionen och som ställdes 2013 men som inte finns bakåt i historien är:

- *Nöjd med skolsituationen*
- *Jobb är anledning till att bo kvar i kommunen*
- *Studier är anledning till att bo kvar i kommunen*

I följande tabell redovisas förändringar som vi nu känner till.

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 6.1. Förändring över tid					
Vill vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	2010	30%	41%	37%	46%
	2013	37%	38%	44%	43%
Intresserad av politik	2010	28%	23%	29%	33%
	2013	21%	21%	34%	32%
Intresserad av samhällsfrågor	2010	27%	29%	42%	46%
	2013	30%	33%	42%	44%
Tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen	2010	13%	13%	12%	11%
	2013	16%	17%	14%	15%
Vet inte vart hen ska vända sig för att påverka (oavsett ambitioner)	2010	59%	53%	55%	57%
	2013	39%	39%	43%	44%
Elevrådet lyssnas på och tas på allvar	2010	58%	57%	54%	48%
	2013	52%	57%	43%	48%
Av de som tror att de kommer att flytta kan följande andel tänka sig att flytta tillbaka p.g.a. jobb	2010	---	---	30%	27%
	2013	---	---	24%	21%
Av de som tror att de kommer att flytta kan följande andel tänka sig att flytta tillbaka p.g.a. studier	2010	---	---	8%	7%
	2013	---	---	3%	4%
Tror att hen efter gymnasiet kommer att studera på högskola eller universitet i Sverige eller utomlands	2010	---	---	37%	33%
	2013	---	---	33%	32%

		Åk 8 Sandviken	Åk 8 Länet	Åk 2 Sandviken	Åk 2 Länet
Tabell 6.1. Förändring över tid <i>forts.</i>					
Har haft sommarjobb senaste sommaren	2010	13%	23%	58%	54%
	2013	19%	19%	45%	56%
Kan tänka sig att starta eget företag eller är osäker på det	2010	90%	90%	91%	90%
	2013	92%	91%	89%	91%
Uppfattning om framtiden för egen del (medelvärde, 1 är negativt och 7 är positivt)	2010	5,7	5,8	6,0	5,8
	2013	5,7	5,7	5,6	5,6
Det finns mycket att göra på fritiden	2010	80%	75%	70%	65%
	2013	70%	72%	50%	59%
Har gjort utlandsresa som varat längre än en vecka	2010	47%	41%	50%	47%
	2013	51%	49%	50%	50%
Blivit mobbad senaste halvåret	2010	9%	14%	8%	7%
	2013	20%	17%	8%	8%
Tjejer som inte är trygga i bostadsområdet på kvällen	2010	14%	14%	19%	13%
	2013	18%	12%	23%	14%

Viljan till inflytande har ökat något och ligger nu på samma nivå som länet. Intresset för politik och samhällsfrågor ligger kvar på en liknande nivå 2013 som 2010 och glappet mellan politik och samhällsfrågor består. Inom årskurs åtta har glappet till och med ökat något.

Tron på att kunna föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen är på samma nivå som för tre år sedan. Nivån är i linje med länet och med övriga kommuner utanför länet som gjorde undersökningen 2013.

Frågan om vart ungdomarna ska vända sig om de vill påverka har haft en god utveckling sedan 2010 eftersom fler än tio procentenheter färre nu uppger att de inte vet.

Elevråden tas på allvar och lyssnas på i mindre utsträckning än 2010.

De som kan tänka sig att flytta tillbaka till kommunen på grund av jobb har blivit marginellt färre. Den svaga tron på framtida jobb är problematisk. Detta kan ses som en utmaning där regionen på olika sätt försöker att förbättra arbetsmarknaden och individens möjlighet att arbeta i länet.

Något färre än för tre år sedan tror att de kommer att studera efter gymnasiet. Där har kommunen och regionen mer att göra för att få gruppen att öka i omfattning och därmed höja utbildningsnivån.

Andelen som hade sommarjobb den senaste sommaren har i gymnasiegruppen minskat något sedan 2010.

Andelen potentiella framtida egenföretagare är lika stor idag som för tre år sedan. Framtidstron är också kvar på en stark positiv nivå men den kan ha försämrats i gymnasiegruppen.

Nöjdheten med fritidsutbudet har sjunkit kraftigt i Sandviken. Andelen nöjda är närmare tjugo procentenheter lägre nu jämfört med för tre år sedan.

Andelen som gör längre utlandsresor är samma som för tre år sedan.

Utsatthet för mobbning har ökat i högstadiet. Även tjejers upplevda otrygghet i bostadsområdet på kvällen har försämrats marginellt.

Förslag till åtgärder

Följande förslag är formulerade av Sweco Strategy utifrån uppmärksammade behov *regionalt* och utifrån vad Sweco bedömer är möjligt att genomföra på kort sikt i kommunerna och i regionen. Förslagen är Sweco Strategys och de är framtagna av en intern panel med bred kompetens. Förslagen är avsedda att användas konkret i politiska- eller verksamhetsbeslut och/eller som underlag till diskussion inför kommande beslut. Sweco lägger inga förslag inom fokusområdet *fritid med kultur*. Anledningen till det är att vi bedömer att enkätsvaren inte föranleder någon kraftsamling inom något specifikt område där.

Inflytande och delaktighet

Bakgrund

- I regionen vill fler än var tredje ungdom vara med och påverka i kommunala frågor
- Var femte ungdom i regionen vill träffa en politiker
- 40 procent av ungdomarna som vill påverka kommunala frågor vet inte var de ska vända sig
- Färre än 20 procent av ungdomarna i regionen tror att det finns goda möjligheter att föra fram sina åsikter

Åtgärdsområden

Inflytande och delaktighet är i grund och botten en demokratifråga. Av de unga som har besvarat enkäten vill var tredje kunna påverka i kommunala frågor och var femte träffa en politiker, men en stor majoritet tror inte att det finns direkta möjligheter att framföra sina åsikter. Detta är allvarligt, inte minst ur demokratisynpunkt.

Skolan är det forum där man har möjlighet att nå alla ungdomar och inte bara de som redan är engagerade i demokratifrågor. Det är viktigt att öka kunskapen om vårt demokratiska system och att genom insatser i skolan öka känslan av inflytande och delaktighet. Att minska distansen till lokalpolitiken och intresseorganisationer genom att skapa personliga möten och kontakter är nödvändigt för att vända den mindre positiva synen på sin egen möjlighet till att framföra åsikter.

Det finns ett flertal goda exempel på hur detta har gjorts runt om i landet.

- Under 2013 genomfördes *gymnasiesatsningen* i Kiruna som en del av medborgardialogen i kommunens visionsarbete. Skolklasser fick diskutera samhällsfrågor genom att svara på frågor och rösta på förslag genom mobiltelefoner och mentometerknappar. Tekniken visar resultatet av klassens omröstning ”live” vilket leder till inledande diskussioner om t.ex. jämställdhet, sociala skillnader eller demokrati. De tre frågor som ungdomarna gav flest röster och kommentarer, bearbetades och formulerades som medborgarförslag och tog senare upp i kommunfullmäktige. Kirunas exempel visar på ett relativt enkelt sätt att skapa engagemang för samhällsfrågor. Betydelsefullt är också att ungdomarnas diskussioner lett fram till något konkret och att de tas på allvar. Exemplet från Kiruna är särskilt relevant eftersom kommuner med den metoden kan involvera många och inte bara de som är särskilt intresserade.
- Valrörelsen 2014 är en bra utgångspunkt för insatser riktade mot ungdomar och regionens politiska partier skulle kunna använda LUPP som grund för att föra en dialog med ungdomar. I den kommunikationen finns möjlighet att visa att politiken inte är en sluten värld och att politiker är intresserade av att ta vara på ungas åsikter, kunskaper och erfarenheter.

Swecos erfarenhet av insatser i form av till exempel medborgardialoger är att det är viktigt att det som sägs tolkas och analyseras för att bli relevant i sitt sammanhang. Åsikter som framkommer från barn och unga är ofta uttryck för ett behov som inte alltid uttrycks i klartext. Det behövs därför en bearbetningsprocess med unga för att få förståelse för vilka erfarenheter, behov och drivkrafter som ligger bakom de ungas åsikter. Förslag måste konkretiseras för att kunna tillämpas. Professioner som möter unga måste ge unga rätt förutsättningar inför processer där de ska yttra sina viljor och åsikter, för att det ska leda till realiserbara förslag. Att skapa forum för barns och ungas intresse för delaktighet och engagemang, och ta frågan på allvar, är centralt för att säkra den politiska återväxten i regionen och för att skapa en positiv bild av hemorten och en känsla av delaktighet i samhället.

Skolan

Bakgrund

- Var femte elev i regionen ser i skolan problem med trivsel, respekt, kränkningar med mera
- Viljan till inflytande i alla delar av skolan är mycket stark bland regionens unga
- Tjejer upplever ett större glapp mellan viljan till inflytande och vad de faktiskt har inflytande över

Åtgärdsområden

Inom skolan finns två tydliga områden. Det ena är starkt kopplat till ovanstående *inflytande och delaktighet*. Det andra området är att var femte elev ser problem med trivseln på skolan och att det förekommer kränkningar och mobbning.

Det finns idag som stöd för lärare och annan personal i skolan en rad handlingsplaner och åtgärdssteg mot mobbning. Sweco har i tidigare uppdrag mött många lärare som vittnar om att det ofta brister i lärarnas egna engagemang eller förmåga att ta tag i de problem som finns. En viktig fråga är därför om lärare har tid, ork och stöd i att starta den process som det innebär att åtgärda mobbning enligt gängse åtgärdsplaner.

- Det skulle därmed vara betydelsefullt att komplettera frågan om mobbning och kränkningar i skolan med att kartlägga och dokumentera lärarnas perspektiv på samma fråga. Vad behöver de för att kunna agera?
- Vi anser också att det skulle vara värdefullt att ytterligare fördjupa bilden av vad man redan idag gör för att hantera den problematik som ungdomarna som har besvarat enkäten lyfter fram. Finns något etablerat samarbete med organisationer som till exempel Friends och hur ser det ut? Hur ser föräldrakontakten ut i olika skolor?
- Vad gäller skillnaden mellan killars och tjejers känsla av inflytande i skolan är det viktigt att ta det på allvar. Varför upplever tjejerna sitt inflytande som mindre? Andra undersökningar²⁷ av länet visar att regionen har en jämställdhetsproblematik som kvarstår på arbetsmarknaden och i hemarbetet. Jämställdhetsproblematiken avspeglar sig även i ohälsa. Dessa mönster grundläggs ofta tidigt i livet och det är därför viktigt att ta signaler som dessa på stort allvar och titta närmare på vad glappet ger uttryck för.

²⁷ Se Swecos Socioekonomiska analys av Norra Mellansverige.

Trygghet

Bakgrund

- En av tio tjejer i regionen är otrygga i sitt bostadsområde på kvällen. I vissa kommuner är det fler
- En femtedel av regionens unga har känt sig mobbade eller utfrysta det senaste halvåret

Åtgärdsområden

Enkäten visar att det är i de egna bostadsområdena som tjejer upplever otrygghet. Det är enligt enkäten en av tio tjejer som är otrygga, men sannolikt varierar frekvensen mellan olika bostadsområden vilket innebär att otryggheten är betydligt större i vissa områden.

- Sweco föreslår att kommunen genomför så kallade trygghetsvandringar med ungdomar i sina egna bostadsområden

Det finns ett flertal exempel på trygghetsvandringar som har varit mycket lyckade. I Knivsta kommun har kommunen och fastighetsägarna samverkat. I Sigtuna kommun har återkommande trygghetsvandringar lett till en rad konkreta åtgärder²⁸.

Trygghetsvandringar ger unga möjligheten att själva visa och berätta på vilka platser och vilka sammanhang de känner sig otrygga. Kanske finns det platser där man skulle kunna arbeta med mer belysning eller ta bort buskage, kanske ger det information om grupper/personer vars närvaro eller frånvaro stör, påverkar trygghetskänslan eller dylikt. Trygghetsvandringar ger dessutom, om de utförs på ett bra sätt, positiva effekter i form av ökad dialog mellan unga och beslutsfattare och en känsla av delaktighet och möjlighet att påverka. Det är inte heller helt ovanligt att resultatet av trygghetsvandringar leder till arbetsmarknadsåtgärder för unga där de får delta i arbetet med det egna bostadsområdet.

²⁸ **Vänortsringen**, Sigtuna kommun

Hösten 2011 startade kommunen i samverkan med fyra bostadsföretag, polis, vaktbolaget Securitas och boende ett projekt i ett bostadsområde i centrala Märsta –

Vänortsringen – byggt i början av 1990-talet. Projektet startades i syfte att främst öka tryggheten i området, och inleddes med genomförda trygghetsvandringar i området. Projektet har därefter lett till en rad olika aktiviteter under 2011, 2012 och 2013.

Bostadsbolagen har tagit initiativ till att vilja fortsätta samverkan inom ramen för sin ordinarie verksamhet – och kommunen ser detta projekt som ett gott exempel på hur man skulle kunna driva denna typ av frågor vidare i andra bostadsområden i kommunen där insatser behövs för att skapa bättre trivsel, sammanhållning och trygghet.

Kompetensförsörjning

Bakgrund

- Nio av tio av regionens unga kan antingen tänka sig starta eget eller är osäkra på om de kan tänka sig göra det
- En tredjedel av regionens unga som tror att de kommer att flytta kan tänka sig att flytta tillbaka till hemkommunen. Regionen behöver fler som flyttar tillbaka efter genomförd utbildning.

Åtgärdsområden

Enkäten visar att en klar majoritet av ungdomarna är potentiella egenföretagare. Frågan är hur man fångar upp den potentialen och låter viljan finnas kvar för att kunna bli realiserad? Hur uppmuntrar och stöttar man unga entreprenörer? Utbildningsnivån i regionen är relativt låg och det är således viktigt att uppmuntra unga till fortsatta studier antingen via högskolor eller via yrkesförberedande utbildningar. Sweco tog nyligen fram rapporten *Socioekonomisk analys Norra Mellansverige* där en rad initiativ för att inspirera unga till alternativa livsval fördes fram. Grunden för den framtida kompetensförsörjningen läggs under skolåren. Förslagen här under är inspirerade av förslagen från *Socioekonomisk analys Norra Mellansverige*.

- Skapa "jobbmässor" för barn där de får prova på olika yrken i en lekfull miljö. Här finns också möjlighet att jobba med att luckra upp könsroller och föreställningar om vem som kan göra vad i arbetslivet. Jobbmässor är relativt vanliga för studenter där arbetsgivare ska marknadsföra sig mot en redan inriktad målgrupp. Fördelen med att ha jobbmässa för barn är att det finns möjlighet att påverka attityder innan de är cementerade.
- Arrangera besök av yrkesprofessionella i skolor. Barn och unga får vara medskapande i ett projekt som speglar ett yrke som samtidigt anknyter till lokal identitet och de lokala behoven inom ett visst område. Ett exempel är Sweco-projektet "Arkitekter i skolan" som genomfördes med stor framgång i mellanstadieskolor i Helsingborg år 2010²⁹.
- Informera aktivt unga i studieovana hemmiljöer om högskolornas verksamhet. Ett väletablerat exempel är mångfaldsbyrån ESMeralda som finansieras av Uppsala universitet och Uppsala kommun som arbetar för att uppmärksamma och motverka den sociala och etniska snedrekryteringen till högskolan. Studentambassadörer besöker skolklasser i Uppsala kommun och pratar om hur det är att studera på högskola. Uppdraget är att förmedla att högskolan är en möjlighet för alla, oavsett bakgrund.
- Ge ökad status för praktiktiden: använd denna period framtidsstrategiskt för att introducera ungdomarna för regionens bristyrken. Gör det för att ge praktisk erfarenhet av och intresse för dessa yrken. Blanda flickors och pojkars praktikplatser på ett sätt som utmanar traditionella genusmönster i yrkeslivet.
- Visa på egenföretagande som ett möjligt karriärsval och erbjud resurser som kan stötta i att främja ungdomars egna idéer och entreprenörskapsanda.
- Titta på vad andra kommuner har gjort inom samma fråga. Sweco har till exempel tidigare arbetat med frågan i Östhammars kommun där uppdraget var att genomföra en förstudie i syfte att undersöka förutsättningar för att utveckla ett mer entreprenöriellt förhållningssätt i skolsystemet i Östhammar. En del av arbetet bestod av att kartlägga goda exempel från andra kommuner med erfarenhet av att främja ett entreprenöriellt förhållningssätt i sina skolor.

²⁹ http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_46439/cf_2/Arkitekter_i_skolan_-_broschyr.PDF

Slutord

Det har varit med stort intresse som Sweco Strategys konsulter tagit sig an detta uppdrag. Mobilitet, utbildning och arbete är områden som bjuder på stora utmaningarna enligt såväl enskilda kommuners som Region Gävleborgs politiska styr- och idédokument. Enkätsvaren bekräftar att den politiska fokuseringen är fullt rimlig. Region Gävleborg och kommunerna i länet väljer att jobba brett med exempelvis inflytande, fritid och hälsa för att stimulera arbetsmarknaden med medskapande medborgare som vill bo kvar i länet. Det är en mycket sympatisk och förhoppningsvis framgångsrik strategi som Sweco Strategy gärna är med och följer och stöttar på de sätt vi är bra på.

Det som saknas i den politiska strategin är en tydligare uppföljningsmodell för att mäta framgång och måluppfyllelse. I nuvarande kommunala och regionala styrdokument finns många idéer och inriktningar som är mätbara med den metod som används i exempelvis LUPP. Med mindre justeringar, omformuleringar och med tydligare mål i dokument och verksamhet kan LUPP i nästa omgång fungera som ett utmärkt uppföljningsverktyg.

Stockholm 17 februari 2014

Magnus Björkström, seniorkonsult

Sweco Strategy AB

Region Gävleborg
Ruddammsgatan 30, 801 30 Gävle
Tel: 026-65 02 00
info@regiongavleborg.se
www.regiongavleborg.se